

OSLOMET

ARBEIDSFORSKNINGSINSTITUTTET AFI

Ung medvirkning i norske kommuner

En kunnskapsoppsummering

Arne Lindseth Bygdås og Aina Landsverk Hagen

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

ARBEIDSFORSKNINGSINSTITUTTETS RAPPORTSERIE THE WORK RESEARCH INSTITUTE'S REPORT SERIES

AFI-rapport nummer: 2022:07

Ung medvirkning i norske kommuner: En kunnskapsoppsummering

Forfattere: Arne Lindseth Bygdås & Aina Landsverk Hagen

Prosjekt: U+MxV (Ung medvirkning)

Prosjektleder: Aina Landsverk Hagen

Oppdragsgiver: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)

Publiseringsdato: September 2022

Antall sider: 50

Forsidefoto/illustrasjon: Unsplash

Emneord: Ungdom, medvirkning, kommuner, oppvekst

Resymé:

Denne kunnskapsoppsummeringen bygger på en kartlegging av det generelle kunnskapsgrunnlaget på ung medvirkning i norsk, svensk og dansk forskningslitteratur. Vi har sett spesifikt på hvilke praksiser for medvirkning med unge som det beskrives er gjort i norske kommuner, enten i forskningsartikler og -rapporter, populærvitenskapelige artikler, avhandlinger og studentoppgaver, samt på nettsider, i manualer og digitale ressurser. Oppsummeringen diskuterer medvirkningsbegrepet, lovverk og ulike motivasjoner for ung medvirkning. Vi finner mye litteratur på formelle organer som ungdomsråd, der temaer som rekruttering, representativitet, engasjement, tilrettelegging, innflytelse og makt diskuteres. Litteraturen på ung medvirkning i uformelle organer er i hovedsak empiriske case-beskrivelser og de siste årene preget av fokus på metodeutvikling. Vi tar for oss ulike barrierer og dilemmaer ved ung medvirkning som kommer fram i litteraturen, og oppsummerer de sentrale kunnskapsgapene i feltet.

ISBN 978-82-7609-441-1

ISSN 2703-836X

© Arbeidsforskningsinstituttet AFI, OsloMet – storbyuniversitetet, 2022

© Work Research Institute (AFI), OsloMet – Oslo Metropolitan University, 2022

© Forfatter(e)/Author(s)

Arbeidsforskningsinstituttet AFI
OsloMet – storbyuniversitetet
Pb. 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Work Research Institute (AFI)
OsloMet – Oslo Metropolitan University
P.O.Box 4 St. Olavs plass
N-0130 OSLO

Telefon: +47 93 29 80 30

E-post: postmottak-afi@oslomet.no

Nettadresse: oslomet.no/om/afi

Publikasjonen kan lastes ned gratis fra [arkivet](#)

Publications are available for free download from the [archive](#)

Forord

Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) ved OsloMet – storbyuniversitetet har på oppdrag av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) i januar-juli 2022 gjort en kunnskapsoppsummering av unges medvirkning i kommunale plan- og tiltaksprosesser og lokalt utviklingsarbeid. Kunnskapsoppsummeringen er en del av prosjektet *U+MxV (Ung medvirkning)*, der AFI samarbeider med Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet og Institutt for samfunnsforskning (ISF).

Vi har kartlagt det generelle kunnskapsgrunnlaget på ung medvirkning i norsk, svensk og dansk forskningslitteratur og sett spesifikt på hvilke praksiser for medvirkning med unge som det *beskrives* at er gjort i kommunene, enten i forskningsartikler og -rapporter, populærvitenskapelige artikler, avhandlinger og studentoppgaver, samt på nettsider, i manualer og digitale ressurser. Bakgrunnen for dette arbeidet er at Bufdir ønsker mer kunnskap om hvilke utfordringer og behov for støtte norske kommuner har i sitt lovpålagte medvirkningsarbeid, slik at kommuner bedre kan sikre medvirkning fra ungdom med mål om å fremme gode oppvekstvilkår. Kunnskapen fra prosjektet skal danne grunnlaget for videre modellutvikling og påfølgende implementering.

Rapporten er skrevet av forskerne Arne Lindseth Bygdås og Aina Landsverk Hagen ved Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet, med god støtte fra prosjektmedlemmer Sara Berge Lorenzen og vit.ass Bjørk Brøndmo Engerbakk, samt Håkon Solbu Trætteberg, Mads Thau fra ISF og Mette Løvgren fra NOVA. Vi har også fått gode innspill og refleksjoner fra ressursgruppa i prosjektet. Den består av representanter fra Redd Barna, Ressursenter for egenorganisert idrett og fysisk aktivitet i Norge – Tverga, KS, Helsedirektoratet, Barne- og ungdomsorganisasjonene i Oslo (UngOrg), Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU), Ungdom & Fritid – landsforeningen for fritidsklubber og ungdomshus, Unge funksjonshemmede, Barneombudet og forskere fra AFI, NOVA og ISF.

Vi vil takke oppdragsgivere Irene Prestøy Lie og Alida Skiple i Bufdir for konstruktivt samarbeid og inspirerende samtaler rundt tematikken ung medvirkning i norske kommuner.

Vi ser fram til å bruke kunnskapsgrunnlaget i det videre arbeidet med å samle inn empiriske data fra norske kommuner gjennom 2022, i samarbeid med studenter fra Norges miljø- og biotekniske universitet (NMBU) og unge medforskere fra kommunene Tromsø, Vefsn, Bømlø, Færder, Fredrikstad og Våler i Solør.

Oslo, 19. september 2022

Innhold

Forord	2
Sammendrag	4
1 Introduksjon: Ung medvirkning i norske kommuner	8
1.1 Om denne studien: Avgrensinger	8
1.2 Ung medvirkning i skandinaviske land	10
1.3 Medvirkningsbegrepet, nivåer og modeller	13
2 Metode og utvalg for kunnskapsgrunlaget	18
2.1 Metode og forskningsdesign.....	18
3 Resultater og analyse	26
3.1 Formelle kontra uformelle organer for medvirkning	26
3.2 Uformelle organer for ung medvirkning i kommunene	30
3.3 Barrierer for ung medvirkning.....	34
3.4 Dilemmaer ved ung medvirkning.....	37
4 Oppsummering: Kunnskapsgap og blindsoner	39
Referanser	42

Figurer

Figur 1: Historiske milepæler for ung medvirkning i Norge (bearbeidet etter Jørgensen 2013: 20-21).	11
Figur 2: Flytdiagram for prosessen med å søke etter, sile og velge relevante publikasjoner.19	

Tabeller

Tabell 1: Søkestrenger brukt i litteratursøk på ung medvirkning.	18
Tabell 2: Oversikt over de mest sentrale publikasjonene om ung medvirkning i norske kommuner.	21

Sammendrag

Vi har i denne oppsummeringen kartlagt kunnskapsgrunnlaget på ung medvirkning i norske kommuner og sett spesifikt på hvilke praksiser for medvirkning som beskrives i forskningsartikler og -rapporter, populærvitenskapelige artikler, avhandlinger og studentoppgaver, samt på nettsider, i manualer og digitale ressurser fra de siste 30 årene.

Historisk sett kom ung medvirkning på agendaen i norske kommuner i forbindelse med FNs internasjonale barneår i 1979. Dette førte til økt oppmerksomhet på barn og unges rett til å medvirke blant annet til planlegging og utforming av deres fysiske nærområde, og gjennom de siste tiårene har unges rett til å delta i formelle organer og medvirkningsarenaer blitt styrket, for eksempel gjennom revideringer av plan- og bygningsloven, sist i 2008. I løpet av 1990-tallet etablerte mange norske kommuner ungdomsråd eller tilsvarende organer for medvirkning. Fra 2019 er alle norske kommuner gjennom revidering av kommuneloven pålagt å ha ungdomsråd.

Søkingen og kartleggingen av relevant litteratur bygger på en tilnærming som kalles «scoping review» i metodelitteraturen. Datamaterialet for denne kunnskapsoppsummeringen omfatter om lag 60 arbeider. Hovedslutningene vi trekker er at kvaliteten på forskningen rent metodisk er bra og omfatter både kvalitative og kvantitative studier, men at omfanget og kanskje spesielt tilfanget de siste årene er noe lite og konsentrert rundt få aktører på norske universiteter, høyskoler og konsulentfirmaer. Resultatet av gjennomgangen kan deles inn i tre kategorier: *Fagfellevurderte publikasjoner*, *ikke-fagfellevurdert forskning* og *artikler uten forskningsmetode*. Kartleggingen viser at det er få *fagfellevurderte publikasjoner* på ung medvirkning, også i en skandinavisk kontekst. De engelskspråklige publikasjonene er teoretiske og konseptuelle, mens de skandinaviske i hovedsak er empiriske og omhandler erfaringer med unges medvirkning i utvikling av sitt nærmiljø. Kategorien *ikke-fagfellevurdert forskning* består av masteroppgaver ved universiteter og høyskoler, ofte med et begrenset empirisk omfang, typisk færre enn 10 intervjuer. Den omfatter også *rapporter* fra norske oppdragsforskningsinstitutter hvor ung medvirkning utforskes, kartlegges og evalueres. Rapportene bygger på et langt større empirisk grunnlag enn masteroppgavene, og er kvalitetssikret internt i instituttene, men ikke fagfellevurdert som sådan.

Den siste kategorien *artikler uten forskningsmetode* omfatter artikler i magasiner og nisjetidsskrifter som typisk omhandler kommuners egne beskrivelser av hvordan de driver medvirkning. Dette er en kategori som det ikke er så lett å få full oversikt over eller gjøre systematiske søk på da dette er tekster (såkalt gråsonelitteratur) som er spredt rundt på ulike nettsteder. Her finner vi også en rekke digitale ressurser, håndbøker og veiledere for medvirkning med barn og unge utarbeidet av ulike ideelle eller offentlige virksomheter. Oppsummert kan vi si at mengden av masteroppgaver og eksempler fra kommunale og frivillige organisasjoners nettsider viser at det foregår mer rundt om i kommunene på organisering av prosesser og bruk av metoder enn det som er dokumentert og beskrevet i forskningslitteraturen.

På begynnelsen av 2000-tallet var ungdoms deltakelse og innflytelse lite belyst i norsk forskning. To tiår senere ser vi at det nå finnes en del forskning på ung medvirkning, men at det er lite systematisk kunnskap om *medvirkningsmetoder* med unge; hvilke metoder som anvendes og hva de resulterer i, og spesielt når det kommer til involvering av ungdom og utsatte grupper. Utfordringen for kommunene er ikke bare *hvordan en involverer* ungdom i medvirkningsprosesser på en måte som gir faktiske resultater, det vil si at man kan vise til at unge har hatt en påvirkningskraft på temaer som angår dem. Det er også en utfordring å vite hvordan en kan planlegge for medvirkning på måter som gir unge en følelse av mestring, en opplevelse av å bli

hørt/sett, og som gir dem muligheter til å være en vedvarende ressurs i sine nærmiljøer. Likeledes mangler det kunnskap om hvordan kommuner kan skape og etablere *prosesser* som institusjonaliserer medvirkning og gjør dem mindre avhengig av de ildsjelene som ofte står bak vellykket medvirkning i en tidlig fase.

Begrepet medvirkning har ikke noe entydig meningsinnhold, og til tross for at begrepet er kontekst- og situasjonsavhengig er det behov for en begrepsavklaring som gjør det enklere for både unge og kommunalt ansatte å sikre at de har den samme forståelsen. Selv om det ikke finnes noen omforent definisjon av medvirkning i litteraturen er det i mye av det som skrives underforstått at med medvirkning menes enkeltpersoner og gruppers rett eller mulighet til å delta og påvirke beslutningsprosesser, men ikke at de er med og bestemmer eller beslutter utfallet. Medvirkning kan videre deles inn i *konsulterende* og *involverende* medvirkning (Winswold og Solberg 2010). Førstnevnte innebærer en type medvirkning der et nedsatt organ, typisk ungdomsråd, blir en høringsinstans for kommunen ved at de blir forelagt innstillinger og planer og bedt om å avgi en skriftlig uttalelse. Involverende medvirkning handler om at unge blir inkludert og tatt med på råd fra tidlig fase av. Vår gjennomgang av litteraturen viser at det er mulig å skille mellom tre ulike nivåer av modeller og metoder for hvordan ung medvirkning kan forstås og gjennomføres. Dette er 1) modeller for konseptuell forståelse og rammeverk for gjennomføring, for eksempel Arnsteins (1969) stigemodell, 2) prosessbeskrivelser og metoder for hvordan organisere medvirkningsprosesser og 3) konkrete verktøy til hjelp i gjennomføringen.

I forskningen på ung medvirkning er det videre mulig å gjøre et skille mellom forskning *på* og *med* unge og vår gjennomgang viser at det er på sistnevnte område veksten i publisert forskning har vært størst. Felles for begge tilnærmingene er et ønske om å framskaffe ny og relevant kunnskap om barns oppvekstvilkår og hvilke erfaringer og ønsker de har for sitt nærområde. Samtidig legger det aksjonsforskningsbaserte forskere *med*-perspektivet vekt på utvikling og bruk av nye medvirkningsbaserte metoder både for å få tak i data som ellers ville vært utilgjengelige med en ren voksentilnærming, men også for å gi unge økt motivasjon for å være med. Denne forskningen viser at medvirkningsprosesser for å kunne karakteriseres som vellykket må kunne påvirke politikken som føres. Dette krever en form for institusjonell påkobling på de politisk-administrative prosessene, som i praksis betyr å skape møteplasser mellom «medvirkerne» og beslutningstakere. For å kunne opprettholde engasjementet over tid er det viktig at innbyggerne, herunder unge, kan spore hva som skjer med egne innspill i det kommunale systemet, og får tilbakemelding på hva som er resultatet av medvirkningen.

Litteraturen om ungdomsråd viser at den faglige og administrative støtten rådene får fra kommunen spiller en svært vesentlig rolle. Opplæring av medlemmene er en nøkkel, blant annet for å gi ungdommene et realistisk bilde av hva man kan forvente å oppnå gjennom å medvirke i kommunale prosesser. Manglende engasjement og motivasjon hos medlemmene, stort aldersspenn og varierende grad av modenhet er noen av barrierene vi finner beskrevet i litteraturen. Rekruttering av medlemmer foregår gjennom alt fra direktevalg, via utvalgte som oppfordres til å bli med, til direkte utpeking av medlemmer og kan slik kalles «kvasidemokratiske». Spørsmålet om ungdomsrådsmedlemmene er representative for gruppen de skal representere, og om de egentlig bør ha reell makt, går igjen som en diskusjon i flere studier. Vår gjennomgang viser at ungdomsråd kan innta en rekke ulike roller; som talerør, pressgruppe, rådgiver, initiativtaker/forslagsstiller, arrangør, høringsinstans og samarbeidspartner.

En av de største barrierene mot ung medvirkning er at de som sitter på makten stiller spørsmål ved ungdoms kompetanse og modenhet for å delta, og at mulighetene for å gjøre endringer

kommer for sent når mye av grunnlaget allerede er lagt. I 2018 ble det gjort en evaluering av plan- og bygningsloven av en tverrfaglig ekspertgruppe hvor det konkluderes med at loven lider under en manglende operasjonalisering av hva som er gode oppvekstvilkår og at planleggere dermed er usikre på hvordan de kan gjennomføre *god* medvirkning med barn og unge. Andre hevder det sjeldent legges opp til medvirkningsprosesser som går utover plan- og bygningslovens minstekrav, og at dette ikke er tilstrekkelig for reell innflytelse. Det finnes heller ingen insentiver for å bruke ressurser på å få til reell medvirkning. Dette understøttes av en rekke studier og rapporter de senere år som gjennomgående viser at barn og unge er lite involvert og har liten påvirkning på utviklingen av stedene de bor.

Vi finner i litteraturen en del refleksjoner og drøftinger som er preget av grunnleggende positive holdninger til ung medvirkning heller enn å diskutere faktiske resultater og effekter av medvirkning. De fleste studiene av norske erfaringer med ung medvirkning er gjennomført som kvalitative casestudier, men det finnes også noen som baserer seg på spørreundersøkelser og som er supplert med intervjuer. Kunnskapsproduksjonen på feltet er dermed kjennetegnet av utforskning av øyeblikksbilder mer enn systematiske sammenligninger og kartlegginger av omfang og frekvens. Av den grunn skal man være forsiktig med å kalle de funn og resultater som framkommer av litteraturgjennomgangen for robuste, men relevansen kan til gjengjeld være stor. Oppsummert er det lite fagfelleverdert forskning på ung medvirkning og vi ser også en tendens til at de unge stemmene i liten grad kommer direkte til orde, ofte er det voksne forskere/forfattere som fortolker og forteller eller gjenforteller hva de unge sier. Selv i kvalitative studier med intervjuer og observasjon er de unge stemmene lite til stede, for eksempel i form av sitater, og de tekstene som henvender seg til praktikere er også rettet mot et voksent publikum. Samtidig ser vi at på tvers av tid og sted er det ofte likelydende funn og erfaringer rundt ung medvirkning i norske kommuner som beskrives.

Vi har gjennom vår kartlegging identifisert fem sentrale kunnskapsgap i forsknings- og gråsonelitteraturen som viser områder hvor det er behov for mer forskning. Dette gjelder: 1) metodisk utforskende og teoriutviklende studier på ung medvirkning, 2) empiriske studier der unges perspektiver og stemmer utgjør et tydelig bidrag og hvor man får fram unges egne erfaringer med og syn på å delta som medvirkere, 3) studier av medvirkning som prosess, der temaer som rekruttering, etikk og personvern, maktperspektiver og dilemmaer, samt samarbeid med andre aktører diskuteres inngående, 4) studier som ser på virkninger, effekter og konsekvenser av medvirkning, og til slutt 5) studier som bidrar til utvikling og bredere mangfold av analytiske modeller for medvirkning generelt, og barn og unges medvirkning spesielt.

Oppsummert har denne kunnskapsoppsummeringen funnet:

- Kvaliteten på forskningen rent metodisk er bra og omfatter både kvalitative og kvantitative studier
- Omfanget og kanskje spesielt tilfanget de siste årene er noe lite og konsentrert rundt få aktører på norske universiteter, høyskoler og konsulentfirmaer
- Det er få *fagfelleverderte publikasjoner* på ung medvirkning, også i en skandinavisk kontekst og kun én publisert PhD-avhandling på temaet
- De engelskspråklige publikasjonene er teoretiske og konseptuelle, mens de skandinaviske i hovedsak er empiriske og omhandler erfaringer med unges medvirkning i utvikling av sitt nærmiljø
- Mengden av masteroppgaver og eksempler fra kommunale og frivillige organisasjoners nettsider viser at det foregår mer rundt om i kommunene på organisering av prosesser og bruk av metoder enn det som er dokumentert og beskrevet i forskningslitteraturen

- Norske kommuner er (minst) like engasjerte i ungdomsmedvirkning som øvrige nordiske land, det kan ses i sammenheng med to store Folkehelseprogram (og i noe mindre grad ny kommunelov 2019)
 - Det mangler kunnskap om hvordan kommuner kan skape og etablere *prosesser* som institusjonaliserer medvirkning og gjør dem mindre avhengig av de ildsjelene som ofte står bak vellykket medvirkning i en tidlig fase
 - Det er behov for en begrepsavklaring som gjør det enklere for både unge og kommunalt ansatte å sikre at de har den samme forståelsen av hva medvirkning er
 - Vi kan skille mellom to hovedtyper av medvirkning, *konsulterende* og *involverende*. I tillegg ser vi tendenser til en tredje type, *egeninitiert* medvirkning der ungdom leder an
 - Blant de største barrierene mot ung medvirkning er at de som sitter på makten stiller spørsmål ved ungdoms kompetanse og modenhet for å delta, at mulighetene for å gjøre endringer kommer for sent og at det finnes få insentiver for å bruke ressurser på å få til reell medvirkning
 - Mindre kommuner er dårligere på å følge opp lovkrav rundt medvirkning enn større, noe som er i strid med forarbeidene til Plan- og bygningsloven (2008)
-
- Det er lite systematisk kunnskap om *medvirkningsmetoder* med unge; hvilke metoder som anvendes og hva de resulterer i, og spesielt når det kommer til involvering av ungdom og utsatte grupper
 - Det er mulig å skille mellom tre ulike nivåer når vi ser på hva litteraturen om ung medvirkning tar for seg: 1) modeller for konseptuell forståelse og rammeverk for gjennomføring, 2) prosessbeskrivelser og metoder for hvordan organisere medvirkningsprosesser og 3) konkrete verktøy til hjelp i gjennomføringen
 - De siste 10 årene har det foregått noe metodeutvikling knyttet til ung medvirkning i kommunene, de seneste årene gjelder det spesielt uttesting av digitale verktøy Det er mulig å gjøre et skille mellom forskning *på* og *med* unge og det er på sistnevnte område veksten i publisert forskning har vært størst. Her inngår litteratur om ungdom som medforskere (*citizen scientists*).
-
- Vi finner i litteraturen en del refleksjoner og drøftinger som er preget av grunnleggende positive holdninger til ung medvirkning heller enn å diskutere faktiske resultater og effekter av medvirkning
 - Kunnskapsproduksjonen på feltet er kjennetegnet av utforskning av øyeblikksbilder mer enn systematiske sammenligninger og kartlegginger av omfang og frekvens
 - Litteraturen er dominert av voksne stemmer, de unge stemmene kommer i liten grad direkte til orde
 - Det er ofte likelydende funn og erfaringer rundt ung medvirkning i norske kommuner, på tvers av tid og sted, som beskrives i litteraturen. Det viser også at studier som går noe tilbake i tid, fortsatt kan være relevante som kunnskapsgrunnlag.

1 Introduksjon: Ung medvirkning i norske kommuner

1.1 Om denne studien: Avgrensinger

Denne kunnskapsoppsummeringen utgjør første fase av forskningsprosjektet *U+MxV (Ung medvirkning)*. Her er målet å få opp et bredt kunnskapsgrunnlag rundt ung medvirkning, for bedre å kunne kartlegge praksiser rundt hvordan medvirkning fra ungdom foregår i norske kommuner. Denne studien svarer på dette ved å vise fram hva som er gjort av forskning og refleksjon på feltet, spesielt i en norsk kontekst, men med sideblikk på våre skandinaviske naboland, Sverige og Danmark. Denne kartleggingen omhandler litteratur og skriftlige ressurser som beskriver erfaringer, kunnskap, metoder og innsikter rundt hvordan unge kan påvirke utviklingen av sitt nærområde og levevilkår knyttet til kommunale tiltaks-, plan- og beslutningsprosesser, både i formelle og uformelle organer. Prosjektet *U+MxV* ledes av Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) sammen med Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet – storbyuniversitetet og Institutt for samfunnsforskning (ISF) på oppdrag for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

Vi bruker her begrepet «unge» om ungdom i alderen 13 til 18 år.¹ For de nedre aldersgruppene (10-13 år) kan medvirkning med unge også innbefatte hvordan de kan medvirke i kommunale plan- og tiltaksprosesser gjennom for eksempel elevråd. I internasjonal rett og FNs barnekonvensjon regnes man som barn når man er under 18 år (Bringeland 2017). Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging definerer barn og unge til å gjelde aldersgruppen 0–18 år, på grunn av sin umyndighet (Kolbenstvedt og Hanssen, 2020). Unge i alderen 19-25 år blir ofte definert som «unge voksne» i en norsk kontekst, mens FN og EU definerer «youth» henholdsvis som aldersgruppen 15–24 år og 15–29 år. Ungdom er slik ofte definert gjennom sin alder, men er definitivt ikke en homogen gruppe når det kommer til sosioøkonomiske forhold og muligheter for å utfolde seg, bakgrunn eller interesser. Temar som går igjen når unge blir involvert i medvirkning er alt fra utforming av skolebygg og skolegårder, uteplasser og parker, aktiviteter og utstyr på ungdomsklubber til styrking av psykisk helsetilbud, fysiske aktiviteter og lokale arrangementer.

Ungdoms deltakelse og innflytelse er generelt lite belyst i norsk forskning, viser en sentral litteraturgjennomgang fra årtusensiftet (Lidén og Ødegård 2002). Vi har gjennom arbeidet med denne kunnskapsoppsummeringen funnet at dette fortsatt er tilfelle, også i en skandinavisk kontekst. Vi finner for eksempel færre enn ti artikler av norske forskere om ung medvirkning i internasjonale forskningstidsskrifter. Det meste av den norske forskningen som er gjort er publisert som rapporter fra forskningsinstitutter i tillegg til at det er skrevet en del masteroppgaver på temaet. Datamaterialet for denne kunnskapsoppsummeringen omfatter om lag 60 arbeider.

Vi ser i denne kunnskapsoversikten ikke spesifikt på litteratur som omhandler medvirkning på fylkesnivå, slik som fylkesungdomsrådene. Disse er ikke uavhengige av de kommunale medvirkningsorganene, og det er noe overlapp mellom medlemmene til de kommunale- og fylkesungdomsrådene. Mandatet for vårt prosjekt er kommunene, og vi har i denne oversikten derfor fokusert på litteratur om formelle organer på kommunalt nivå, som ungdomsråd. Av samme grunn ser vi heller ikke spesifikt på medvirkning i sentralforvaltningen, slik som ekspertpaneler og

¹ I kommersielle sammenhenger benyttes ung i banksystemet om enkeltpersoner fra 18 – 33 år når det gjelder spareordningen BoligSparing for Ungdom, men ungdomsbilletter for fly har en aldersgrense på 26 år (Storvoll 2019). Vi bruker her begrepet unge om aldersgruppen 13 til 18 år.

nasjonale råd for ung medvirkning. Vi ser heller ikke spesifikt på elevmedvirkning eller brukermedvirkning, selv om det dukker opp i forbindelse med øvrig ungdomsmedvirkning. Vi kommer tilbake til hvordan medvirkningsbegrepet kan forstås.

Det finnes også en relativt stor litteratur på hvordan utsatte ungdomsgrupper kan inkluderes bedre i samfunnet som vi ikke inkluderer i vår oversikt, men det betyr ikke at det ikke finnes studier, metoder, resultater og innsikter som kan være relevante for en utvidet kartlegging av ung medvirkning, som for eksempel innen det voksende Childhood Studies-feltet (Hagen og Lyng 2019). Dette er imidlertid problemstillinger som er utenfor dette oppdraget og derfor utelatt i våre søk etter relevant litteratur.

Ulike typer aksjonsforskning som går under benevnelser som medforskning og deltakende forskning med unge er et internasjonalt forskningsfelt i stor vekst. Her er norske forskere i startgroppen med å utforske rommet for såkalt *citizen social science* eller medforskning i en norsk kontekst (Rosten, Hagen og Tolstad 2021). Vi har derfor inkludert noen funn og erfaringer fra denne litteraturen som kan ha relevans for ung medvirkning som kompetanseutvikling, knyttet til ungt medborgerskap gjennom den nye læreplanen Kunnskapsløftet 2020.

I tillegg til å kartlegge erfaringer fra norske kommuner de siste 30 årene, med vekt på de siste 10 år, vil vi også presentere noen (utvalgte) erfaringer fra Sverige og Danmark. Vi ser her på hva som er gjort av fagfellevurdert forskning, forskningsrapporter, PhD- og masteroppgaver, samt det som kalles gråsonelitteratur; som er alt fra populærvitenskapelig tekster, til notater, nettsider og manualer. Vi diskuterer resultatene fra gjennomgangen opp mot sentrale elementer i medvirkningsarbeid, nemlig formelle kontra uformelle former for medvirkning, barrierer og muliggjørere for medvirkning, og dilemmaer knyttet til medvirkning, før vi avslutter med en oppsummering av kunnskapsgapene i feltet. Vi vil også si noe avslutningsvis om kunnskapsbehov og mulige veier videre for å få dekket kunnskapshullene på ung medvirkning i norske kommuner. Vi begynner med å redegjøre for hvorfor unges medvirkning er mer enn et viktig demokratisk prinsipp og dermed også blir et sentralt område for kunnskapsutvikling.

Hvorfor ung medvirkning?

I motsetning til voksne over 18 år, er ikke barn og unge stemmeberettigede. De mangler som oftest egne økonomiske muskler og har i mindre grad enn voksne ressursene og kunnskapen som er nødvendig for grasrot-organisering. Barn og unges medvirkning er derfor et viktig og lovfestet prinsipp for å sikre at denne gruppens meninger, behov og ønsker blir inkludert i lokale, regionale og nasjonale planer. De er også regnet som en sårbar gruppe, som har krav på ekstra tilrettelegging for å sikre medvirkning. Fordi barn og unge ikke har stemmerett, bør de bli kompensert for dette gjennom direkte deltakelse (Aarsæther mfl. 2019, 54).

Dette spørsmålet, *hvorfor* skal vi sikre ung medvirkning, innvirker direkte på forståelse og praksis. Det leder oss fort til behovet for kunnskap rundt *hvordan* gjøre medvirkning, som vi skal komme tilbake til under. Vi har her sett på hva som går igjen i litteraturen som de viktigste begrunnelsen for medvirkning, utover at det er lovpålagt.

Bufdirs egen veileder om barn og unges medvirkning på systemnivå argumenterer for at det er viktig å sikre barn og unges medvirkning fordi medvirkning ivaretar barns menneskeverd, gir bedre grunnlag for vedtak, tjenesteutvikling og politikkutforming, styrker tilgang til andre rettigheter, samt fremmer myndiggjøring og demokratisk inkludering.² Ifølge myndighetene kan medvirkning gi økt forutsigbarhet i planprosesser gjennom å få fram potensielle konflikter på et

² https://bufdir.no/fagstotte/produkter/barn_og_unges_medvirkning___veileder/#heading-contentlink-119861

tidlig stadium, slik at de kan avklares og bidra til økt effektivitet og legitimitet (Ot.prp. nr. 32 (2007–2008)). En forutsetning for dette er at planmyndighetene sørger for en åpen, bred og tilgjengelig medvirkning gjennom planprosessen, og at den omfatter lokalsamfunnet og skaper grunnlag for dialog med organiserte og uorganiserte interesser.

Studier viser at medvirkning også er lærerikt (for alle parter) fordi unge sitter på viktig og verdifull kunnskap om nærområdene sine (Alves mfl. 2021). Fokus på medborgerskap, lokaldemokrati og nærmiljøutvikling også i læreplaner og de nye tverrfaglige temaene som ble innført med Kunnskapsløftet 2020, har bidratt til en tettere kobling mellom læring, dannelse og ung medvirkning. Vi ser antagelser i litteraturen om at ung medvirkning gir gode løsninger, at resultatet blir bedre når unge har medvirket (Berglund, 2008; Berglund og Nordin, 2007, 2019; Nordin, 2017), og at de ser og bruker rom annerledes enn voksne (Hagen mfl. 2016a). Medvirkning kan også handle om å vise respekt for barns og unges integritet og eksempler fra Norden på reell deltakelse viser at det høyner kvaliteten på beslutningsprosesser og slik forbedrer tilbud og aktiviteter (Winswold og Solberg 2010).

Medvirkning er normdannende for demokratisk praksis og unge blir opplært til å bli gode, bevisste borgere gjennom å delta som medvirkere (Winswold og Falck 2011). Medvirkningsprosessen i seg selv kan skape bindeledd mellom unge og samfunnet (Winswold og Falck 2011), også fordi medvirkning er en måte å bli hørt når man ikke har stemmerett. Ungdoms kompetanse som medvirkere, medforskere og sosiale entreprenører kan gi voksne en inngang til å forstå og anerkjenne nyansene i unges aktive deltagelse i demokratiske prosesser (Hagen 2021). Øvrige argumenter for å sikre medvirkning i by- og stedsutvikling er at unge er storbrukere av både kommunale tjenester og uterom, ser andre løsninger enn voksne, at det gir planleggingen til norske kommuner økt oppmerksomhet og økt stedsidentitet og -attraktivitet, og at medvirkning gir viktig informasjon til kommunen og planleggere (Hagen mfl. 2016a).

Ved at unge gjennom deltakelse i medvirkningsprosesser opplever mestring og en følelse av å bli hørt og verdsatt vil det kunne bidra til ønske videre samfunnsdeltakelse (Tolstad, Hagen og Andersen 2017, Boyden og Ennew 1997). Gjennom tilrettelagt medvirkning og *unges motmakt* ligger muligheten for grunnleggende demokratiopplæring og trening i å opptre som medborgere og aktive samfunnsdeltagere (Brattbakk 2021).

Vi ser gjennomgående at litteraturen er preget av et ønske om å styrke betydningen av ung medvirkning, heller enn å vise til faktiske resultater og effekter av medvirkning, noe som støttes av Andersen og Lorenzen (2021), Hagen (2021) og Andersen og Skrede (2021). Det gjenspeiles i det manglende kunnskapsgrunnlaget rundt effektene av medvirkning vi har funnet i både norsk, skandinavisk og internasjonal litteratur.

1.2 Ung medvirkning i skandinaviske land

Vi vil under gi en kort framstilling av hvordan medvirkning som kunnskapsfelt har vokst fram, med hovedfokus på situasjonen i Norge. Lovverket som sikrer ung medvirkning har kommet på plass til ulike tidspunkt i de tre skandinaviske landene. Vår gjennomgang viser også at det er relativt sett mye mer litteratur på ung medvirkning i en norsk kontekst, og en hypotese er at dette skyldes at barn og unges medvirkning er tydeligere beskrevet i norsk lovverk enn det er i Sverige og Danmark. Norge har blant annet lovfestet lokale ungdomsråd i 2019, i motsetning til hva de har gjort i våre skandinaviske naboland.

Medvirkningens utvikling i Norge

I forbindelse med FNs internasjonale barneår i 1979 kom medvirkning på agendaen i norske kommuner. Dette førte til økt oppmerksomhet rundt barn og unges rett til å medvirke til planlegging og utforming av egne fysiske nærområder (BLD 2009, BFD 1997, Jørgensen 2013), og to år senere – i 1981 – ble ordningen med barneombud lovfestet.

Flere norske stortingsmeldinger har vært sentrale for utviklingen av rettighetsbasert medvirkning for barn og unge (se figur 1 under for historisk oversikt). Barn og unges behov og muligheter ble satt på kartet i Norge gjennom St.meld. nr. 76 (1971-72) som handlet om boligspørsmål og sikring av de unges fysiske miljø rundt boligen (Bringeland 2017). Noen år senere kom St.meld. nr. 17 (1977-1978) som omhandlet barns oppvekstvilkår og viktigheten av å opprettholde variert og allsidig lek ved utbygginger.

Figur 1: Historiske milepæler for ung medvirkning i Norge (bearbeidet etter Jørgensen 2013: 20-21).

I kjølvannet av FNs internasjonale ungdomsår i 1985 kom det året etter en revidert plan- og bygningslov i Norge der kommunene ble pålagt å ha en egen barnerepresentant. Denne skulle ivareta barn og unges interesser i lokale planprosesser. Internasjonalt resulterte bevisstgjøringen om, og formaliseringen av, barns rettigheter gjennom FNs Barnekonvensjon i 1989, der «barn ble anerkjent som rettighetssubjekter; altså som kompetente aktører gjennom deltakelsesrettigheter, og ikke kun som passive mottakere av hjelp, støtte og intervensjon» (Ursin 2019:16). Vi ser en liknende endring, mot et syn på barn og unge som rettighetssubjekter, i Norge på den samme tiden. På 1980-tallet fikk barn og unge mulighet til å komme med innspill til barne- og ungdomsplaner i mange norske kommuner og det ble mer vanlig å bruke unge som informanter i forskningsprosjekter – unge gikk fra å bli sett på som «uferdige voksne» til mennesker med erfaringer og meninger det er verd å lytte til (Knudtson og Tjerbo 2009, Hagen og Lyng 2019). FNs barnekonvensjon, som ble enstemmig vedtatt i 1989, ble da også ratifisert av den norske regjeringen i 1991 og inkorporert i norsk lov i 2003 (Scheie 2005).

Spesielt artikkel 12 og 13 i barnekonvensjonen er relevante for ung medvirkning, de omhandler barns rett til å kunne si sin mening og bli hørt, og få og gi informasjon (Jørgensen 2013). I tillegg ligger det føringer i konvensjonen på at barn og unge fritt skal få gi uttrykk for sine synspunkter og at disse skal tillegges «behørig vekt» (Hagen og Andersen 2021b). Barnekonvensjonen vektlegger også i artikkel 3 at «barnets beste skal være et grunnleggende hensyn» ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer (KMD 2020). Denne rettigheten ble grunnlovsfestet i 2014.

I 2001 kom St.meld. nr. 39 (2001-2002) som handlet om oppvekst og levevilkår for barn og unge på bakgrunn av en erkjennelse av at barn og unges medvirkning var for svak i mange kommuner. Fra 2003 begynte den årlige kåringen av årets barne- og ungdomskommune i regi av Barne- og familiedepartementet (BLD 2009). Ny plan- og bygningslov trådte i kraft i 2008, der det i artikkel 3-3 heter at «kommunestyret skal sørge for å etablere en særskilt ordning for å ivareta barn og unges interesser i planleggingen». Retningslinjene er hjemlet i § 3-5, som omhandler organisering av planprosessen slik at unges stemmer kommer fram og at unge gis anledning til å delta. I tillegg har Folkehelsesloven (2012), Forvaltningsloven (1970) og Kommuneloven (2019) alle føringer som er ment å sikre barn og unges medvirkning i saker som angår dem (KMD 2020).

På 1990-tallet ble barn og unges sviktende deltakelse og interesse for politikk og samfunnsspørsmål aktualisert og arbeidet for at unge skal få økt innflytelse på beslutninger som tas i kommunene blir intensivert (Vestel mfl. 2003). Lidén (2003) finner på begynnelsen av 2000-tallet eksempler på medvirkningsprosjekter rettet mot unge i rundt 340 kommuner, det vil si ca. 78 prosent av alle kommuner i Norge.

Gjennom de siste tiårene har unges rett til å delta også i formelle organer blitt styrket. I løpet av 1990-tallet etablerte mange norske kommuner ungdomsråd, ungdommens kommunestyre, ungdommens fylkesting, ungdomstinget og lignende ordninger. Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging (1995, revidert 2016) vektlegger at ordningen med barnas representant, som har ansvar for å bringe inn barn og unges perspektiv i plansaker uten politisk prosess, ikke skal komme som en erstatning for barn og unges egen mulighet for å delta og uttale seg. Det vil si at voksne ikke alltid kan snakke på vegne av barn og unge – de skal få uttrykke sine synspunkter direkte til kommunale planleggere. Tidlig på 2000-tallet hadde 83 prosent av norske kommuner erfaring med innflytelsesorgan for barn og/eller ungdom (Knudstøn og Tjerbo 2009), mens det var først i 2019 at alle norske kommuner ble lovpålagt å ha ungdomsråd. Norge har ikke et nasjonalt ungdomsråd, her er det nasjonale interesseorganisasjoner for ungdom som spiller en aktiv rolle overfor nasjonale myndigheter. Bufdir representerer Norge i den Nordiske barne- og ungdomskomiteen (NORDBUK), oppnevnt av Barne- og familiedepartementet. NORDBUK er Nordisk ministerråds rådgivende og koordinerende organ i nordiske og internasjonale barne- og ungdomspolitiske spørsmål.

Medvirkning i Sverige og Danmark

I Sverige ble FNs barnekonvensjon ratifisert i 1990 (Hermansen 2015), men den ble først inkorporert i grunnloven i 2020 (Bernström 2021).³ I den svenske plan- og bygningsloven brukes ikke begrepet barn eller ungdom, der legges det vekt på at alle skal ha gode livsmiljø. Det finnes veiledere for kommunen for hvordan barnekonvensjonen kan brukes i planprosesser (Bernström 2021). I Sverige har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), tidligere Ungdomsstyrelsen, fått i oppdrag av Riksdagen å følge opp ungdomspolitiske mål. MUCF representerer Sverige i den Nordiske barne- og ungdomskomiteen (NORDBUK).

Kommuner i Sverige har som sine nordiske naboer stor grad av autonomi. Mål som er bestemt av Riksdagen er bare rådgivende for kommunene, og det gjelder også ungdomspolitikken (Ronsby 2009). Det er ingen juridisk plikt for kommuner i Sverige å ha ungdomsråd. Det fører til stor variasjon for hvordan kommunene arbeider med ungdom og om, og evt. hvilke, medvirkningsorgan de har (Ronsby 2009). Medvirkning beskrives som å fungere godt i svenske kommuner, viser en eksempelsamling for modeller for barns medvirkning i anledning av en Nordisk markering av 20-årsdagen for FNs barnekonvensjon (Winswold og Solberg 2010). Et eksempel viser til såkalte Fritidsgårder i Jönköping som er eid av kommunen og hvor ungdommene aktivt tar del i budsjettering, planlegging og utforming av lokaler og virksomhet. Ifølge Andersson (2015) har 22 prosent av kommunene i Sverige ungdomsråd der ungdom gis mulighet til å medvirke på politiske beslutningsprosesser. Den ideelle foreningen *Sveriges Ungdomsråd*⁴ hjelper blant annet ungdom i kommuner og kommuner som ønsker å starte ungdomsråd. Sverige har ikke noe nasjonalt ungdomsråd innenfor det formelle politiske systemet.

Danmark ratifiserte barnekonvensjonen i 1991, men Jensen (2014) kommenterer at «Sammenlignet med Norge, som i 2003 indarbejdede Børnekonventionen i norsk ret og oftere har brugt den i juridisk argumentation, er konventionen langt mindre synlig og dermed mindre anvendt i Danmark» (2014:44). Det pågår imidlertid en debatt i Danmark om den skal vedtas i lovs form.⁵

I Danmark ble det på initiativ av regjeringen i perioden 1985-1988 opprettet ungdomsråd i 76 danske kommuner (Juhl 2009). Én av disse, Ballerup kommune, har siden hatt et aktivt ungdomsråd som blant annet har bidratt til å utforme kommunens ungdomspolitikk, bidratt inn i flere medvirkningsprosjekter hvor innspill fra innbyggerne har vært ønsket, og vært initiativtaker til forsøk med prøvevalg for 15-17-åringene parallelt med det alminnelige kommunevalget i 2009 (Juhl 2009). Mange av de danske ungdomsrådene er organisert i den tverrpolitiske paraply- og interesseorganisasjon for lokale ungdomsråd og -hus, Netværket av ungdomsråd (NAU)⁶. Det er ikke lovfestet med ungdomsråd på lokalt, regionalt eller nasjonalt nivå i Danmark.

1.3 Medvirkningsbegrepet, nivåer og modeller

Før vi går inn i en beskrivelse av medvirkning slik den litteraturen viser at den utfolder seg i norske kommuner, er det nødvendig med en begrepsavklaring. Hva betyr medvirkning, hva

³ Lag (2018:1197) om *Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter* trådte i kraft i Sverige 1. januar 2020. Lovens første og eneste paragraf slår fast at artikkelene 1–42 i FNs barnekonvensjon «i originaltexternas lydelse [ska] gälla som svensk lag». Loven suppleres av en veileder for hvordan konvensjonen skal tolkes og anvendes (Ds 2019:23 *Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter*).

⁴ <https://sverigesungdomsrad.se/>

⁵ Se <https://www.information.dk/debat/2019/11/sf-skriv-boernekonventionen-dansk-lovgivning>

⁶ <https://nau.dk/om-ungdomsraad-2/>

legges i begrepet og hva skiller det fra involvering, innflytelse, medbestemmelse og «medstyring»?

En offentlig utredning om kommunal og regional planlegging fra Miljøverndepartementet definerer medvirkning slik: «Med medvirkning menes enkeltpersoner og gruppers rett til å kunne delta i og påvirke beslutningsprosesser» (NOU 2001:7). Dette er tilnærmet likt slik medvirkning defineres i veilederen til Plan- og bygningsloven, som «enkeltpersoners og gruppers rett til å kunne delta i, og påvirke offentlige utrednings- og beslutningsprosesser» (KMD 2014).

En enkel nedbryting av «medvirke» er at med betyr at man gjør noe sammen med andre, og virke indikerer at det man gjør resulterer i noe (Bringeland 2017), mens medbestemmelse og medstyring innebærer en direkte innflytelse på beslutninger. I Plan- og bygningsloven (2009) handler medvirkning om personers og gruppers rett til å engasjere seg i offentlige planprosesser med den hensikt å påvirke utfallet. At det er medvirkning i planprosesser, betyr at innbyggerne i et samfunn selv er med på å planlegge sin framtid, men betyr ikke at de nødvendigvis får bestemme utfallet av en plan (Kommunerevisjonen 2019, s.5). En lignende definisjon av medvirkning er «mulighet til å aktivt kunne påvirke for eksempel utformingen av et planforslag» (Schmidt, Gutto og Knudtzon, 2011), mens Ringholm og Hanssen (2018) definerer medvirkning slik: «Borgernes deltakelse i offentlig planlegging, som er rettet inn mot å bringe kunnskap og/ eller synspunkter inn i planprosessen i den hensikt å påvirke de beslutningene som blir tatt, og som ikke dreier seg om å stemme ved valg.»

Litteraturen viser at det ikke er en entydig definisjon av medvirkning, og at dette er noe som gir grobunn for misforståelser (Andersen og Lorenzen 2021). Dette gjør også at svært mange temaer blir relevante når man diskuterer medvirkning, alt fra forebygging, folkehelse, utenforskap og sosial inkludering. I noen kommunale settinger er begreper som *forebygging* brukt om aktiviteter og strategier som andre ville kalt medvirkning (Rosten og Tolstad 2021). Det er også et skille mellom såkalt brukermedvirkning knyttet til tjenester vs innbyggermedvirkning eller systemmedvirkning, knyttet til unges rolle som innbyggere og beboere i nærmiljøer. LNUs prinsipper for reell og meningsfull medvirkning og Bufdirs veileder for medvirkning (2021) bidrar til å forklare disse skillelinjene (se mer om slike digitale ressurser under).⁷

Stortingsmeldingen *Ungdom, makt og medvirkning* (NOU 2011) presenterer ingen klar definisjon av medvirkning. I et vedlegg til NOUen ligger en artikkel av Backe-Hansen (2011) på teoretiske perspektiver, hvor deltakelse og medvirkning sidestilles. Definisjonen av deltakelse er omfattende og egnet til å forvirre mer enn presisere hva medvirkning som deltagelse er.

Konsulterende og involverende medvirkning

Grovt sett er det mulig å skille mellom to ulike typer medvirkning; *konsulterende* og *involverende* (Winswold og Solberg 2010). Førstnevnte innebærer en type medvirkning der et nedsatt organ, typisk ungdomsråd for ung medvirkning, blir en høringsinstans for kommunen ved at de blir forelagt innstillinger og planer og bedt om å avgi en skriftlig uttalelse. Dette er en innarbeidet måte å gjøre saksbehandling på som ikke er tilpasset unge, men som er ment å tilfredsstille lovens minimumskrav. I noen sammenhenger blir for eksempel det at unge får anledning til å svare på meningsmålinger, spørreskjemaundersøkelser og blir informert om surveyresultater omtalt som medvirkning, selv om det ikke gir mulighet for direkte påvirkning. Ungdata-resultatene er et eksempel på dette. Slike survey-resultater kan derimot fungere som katalysatorer eller drivere for medvirkning, gjennom å gi retning til for eksempel rusforebyggende tiltak og innsatser (Tvedten 2018).

⁷ <https://www.lnu.no/politikk/mener/medvirkning/>

Involverende medvirkning handler om at unge blir inkludert og tatt med på råd fra tidlig fase av. Gjennom eksempler fra land i Norden ser vi at "kvaliteten på medvirkningen ser ut til å være mer avhengig av innholdet enn organiseringen, og hvor stort gjennomslag barna får ser ut til å bero mye på hvor mye de som driver virksomhetene er villige til å åpne seg for forandring." (Winswold og Solberg 2010:12). Erfaringer beskrevet i denne studien viser at den politiske arenaen sjeldent er tilrettelagt for unges innflytelse (Winswold og Solberg 2010). Lorenzen mfl. (2020) argumenterer basert på sine erfaringer fra involverende stedsutviklingsprosjekter i Oslo for viktigheten av å trekke inn unge medvirkere fra alle lag av samfunnet gjennom *hele* planprosessen, og ikke først når forarbeidene er gjennomført. De påpeker også at en metode som *barnetråkk*⁸ tar utgangspunkt i allerede forutbestemte kategorier av aktiviteter og bruk av eksisterende steder (Lorenzen mfl. 2020) og i liten grad er involverende.

Det skilles videre mellom *konsultasjon*, *samarbeid* og *partnerskap*, og medvirkning som er *initiert og styrt av barn og unge*, i Bufdirs ressurs på medvirkning.⁹ Andre har nyansert ulike nivåer av medvirkning ved å beskrive hvordan unge deltar på fire ulike involveringsnivåer: som konsulenter, samarbeidende, partnere og ledere (Hagen 2021).

Aktiv, tykk og tynn medvirkning

Hvem har ansvaret for å sikre medvirkning blant barn og unge? I artikkel 5-1 i Plan- og bygningsloven (2009) stadfestes det at «Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge». Ordet aktiv peker mot et utvidet ansvar for å engasjere unge i medvirkning utover minstekravet i plansaker, her nevnes for eksempel Barnetråkk eller ungdomsverksteder som eksempler (Kommunerevisjonen 2019).

Ifølge forarbeidene til plan og bygningslovens § 5.1 skal planmyndighetene «iverksette aktive tiltak for å få den ønskede medvirkning» (Kommunerevisjonen 2019). Når vi leter etter hva lovverket og forvaltningen selv legger i begrepet aktiv medvirkning, er det først og fremst det som *ikke* er aktiv medvirkning som beskrives: Nemlig lovens minstekrav om medvirkning (Hagen og Andersen 2021). En undersøkelse viser at kun fem prosent av et utvalg reguleringsplaner fra norske storbyer har gjennomført medvirkning utover minstekravet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2014). Med minstekrav menes annonsering av planoppstart, offentlig ettersyn, høring av planforslag samt klageadgang på vedtatt plan (Hagen og Andersen, 2021b, Kommunerevisjonen 2019). Det innbefatter altså nabovarsel, mulighet til å komme med høringsinnspill og tilgjengeliggjøring av informasjon gjennom for eksempel folkemøter. Disse formelle strukturene har sin funksjon, men sikrer ikke i seg selv at alle barn og unge får medvirke på systematiske måter inn i eget lokalsamfunn.

Samfunnsvitere kan gjennom involverende forskningsdesign hjelpe til med å bygge såkalt *tykk medvirkning* (Rosten, Hagen og Tolstad 2021), der unge trenes opp i å lage forskningsspørsmål, gjøre datainnsamling og bistå i analysen av resultater. Det svake definisjonsgrunnlaget bidrar slik til begrepsutvikling, der for eksempel tykk medvirkning henviser til involvering som skaper tykke, multiplekse relasjoner, tykke forståelser og tykke beskrivelser av unges mangfold av synspunkter, mens tynn medvirkning i større grad viser til enkeltstående interaksjoner med unge, som når en arkitekt fasiliteter en medvirkningsworkshop på ungdomsklubben i forbindelse med utbygging i nabolaget (Rosten mfl. 2021). Hvordan vil unge selv forklare hva medvirkning er, hvis de blir involvert i kunnskapsinnhenting?

⁸ <https://www.barnetrakk.no/>, se lenger ned for beskrivelse

⁹ https://bufdir.no/fagstotte/produkter/barn_og_unge_medvirkning_veileder/

Involvering i kunnskapsproduksjon: Ungdomsforskere og unge medforskere

Interessen for kunnskap om barn og unge har siden FN's barnekonvensjon fra 1989 vært økende og man ser i samfunnsforskningen at unges synspunkter har blitt mer synlig og anerkjent som legitime og viktige kunnskapskilder. Det går et skille mellom forskning *på* og *med* unge og vår litteraturgjennomgang viser at det er på sistnevnte område veksten i publisert forskning har vært størst (Hagen og Lyng 2021).

Felles for begge tilnærmingene er et ønske om å framskaffe ny og relevant kunnskap om barns oppvekstvilkår og hvilke erfaringer og ønsker de har for sitt nærområde. Samtidig legger det aksjonsforskningsbaserte forsker *med*-perspektivet vekt på utvikling og bruk av nye medvirkningsbaserte metoder. Både for å få tak i data som ellers ville vært utilgjengelige med en ren voksentilnærming, men også for å gi unge økt motivasjon for å være med. Vi skiller derfor mellom *ungdomsforskere*, som er etablerte forskere som forsker på og i noen tilfeller med, ungdom, og *unge medforskere*, som er ungdom som involveres i ulike grad som medvirkende i forskningsprosjekter. Internasjonalt er begrepet *youth citizen scientist* mye brukt om unge som inngår i forskning (Hagen 2021).

Både for kvalitativ og kvantitativ forskning er det utfordrende å lage gode prosjektdesign som sikrer tilgang og kvalitet på empiriske data om unges erfaringer og perspektiver. Dette gjelder ikke bare den formelle delen med å innhente informert samtykke på forhånd fra ungdommene og deres foresatte hvis de er under 15 år, men også hvordan skape gode relasjoner og få til produktive dialoger der asymmetrier mellom voksne forskere og unge deltakere ikke blir dominerende (Hagen og Lyng 2019). Den senere tid, og kanskje spesielt det siste tiåret, har det skjedd en del metodeutvikling rundt hvordan unge kan være deltakere eller delta i forskning (Hagen og Osuldsen 2021a, 2021b, Rosten mfl. 2021). Diskusjonen har ikke dreid seg om at tradisjonelle metoder er uegnet for å få tilgang til unges erfaringer, men at det ligger et stort potensial i å supplere tradisjonelle forskningsdesign med å inkludere unge i alle deler av forskningsprosessen fra planlegging til analyse og formidling (Hagen og Lyng 2019).

Det å involvere ungdom som medforskere på systematiske måter er relativt nytt i Norden, men allerede på slutten av 1990-tallet ble 50 elever fra ungdomstrinnet og videregående i Helsingborg kommune involvert som unge forskere (Storvoll 2019). Dette prosjektet skapte sterkt engasjement og resulterte i en rekke ungdomsdefinerte forskningsprosjekter om for eksempel bruk av dop og narkotika hos medelever. Noen år senere, i 2008, startet det i Lysekil, Sverige et prosjekt med unge medforskere der «verdsettende ledelse og forming av fremtidskommunen sto sentralt» (Storvoll 2019). Flere kommuner i Norge, blant annet Rennesøy, Harstad og Dyrøy som har jobbet med unge og lederopplæring i kommuneorganisasjonen, ble i 2010 med i det svenske nettverket. I Norge bruker instituttene AFI og NOVA ved OsloMet aktivt medforskere i sine forskningsprosjekter.

Modeller for medvirkning

Det finnes en rekke modeller for å beskrive ulike nivåer av unges medvirkning i internasjonal litteratur på medvirkning. Den mest kjente og eldste er Arnstein's (1969) stige-modell som er sitert mer enn 25 000 ganger og gjelder for medvirkning generelt. En senere versjon er tilpasset barn og unges medvirkning (Hart 1992, 2008). Arnsteins stige består av åtte trinn eller nivåer/grader av medvirkning. Disse er delt inn i tre kategorier; ikke-medvirkning, grader av symbolsk innflytelse og grader av direkte medvirkning – og omfatter alt fra manipulasjon (trinn 1) til selvråderett (trinn 8). Harts stige (1992) er delt inn på tilsvarende måte, men i denne regnes muligheten for å ytre seg som en type medvirkning, uavhengig av om man har innflytelse.

En nyere modell beskriver de ulike stegene og rekkefølgen i en medvirkningsprosess gjennom fem trinn for deltakelse fra å bli lyttet til, til å få makt og ansvar (Shier 2001). I norsk sammenheng er Medvirkningspyramiden introdusert som et rammeverk som viser fram hvordan lovverk og reguleringer støtter oppunder barn og unges medvirkning (Hagen og Andersen 2021b, Hagen 2021). Forfatterne viser her til det kompetansegrunnlaget de mener det er nødvendig at unge besitter, for å kunne gå aktivt inn i medvirkningsprosesser på meningsfulle måter.

2 Metode og utvalg for kunnskapsgrunnlaget

Under vil vi beskrive hvordan vi har jobbet fram resultatene i denne kunnskapsoppsummeringen, før vi presenterer disse mer utførlig.

2.1 Metode og forskningsdesign

Vår metode for å søke og innhente relevant litteratur på ung medvirkning bygger på det som i forskningsmetodelitteraturen kalles «scoping review» (Arksey og O'Malley 2005). Dette er en type systematisk litteraturstudie som er utforskende i den forstand at man kartlegger et spesifikt tema eller forskningsområde for å finne nøkkelbegreper og -konsepter, hva som studeres, hvordan og med hvilke metoder samt hvilke kunnskapsgap som finnes (Pham et al. 2014). Presentasjonen av de funn man sitter igjen med etter søk, screening og gjennomlesning gjøres vanligvis i form av tabeller hvor det er identifisert noen sentrale dimensjoner eller kategorier for å gi en rask oversikt over materialet. I en kunnskapsoppsummering hvor resultatene skal brukes videre inn i refleksjoner og modellbygging er det lite hensiktsmessig med bare en tabellarisk oversikt. Vi har derfor valgt å beskrive det utvalget vi har endt opp med i form av tekst og figurer for å vise fram i mer detalj hvilke erfaringer og kunnskap på området som faktisk finnes.

Det er foretatt en rekke strukturerte søk i databasene Oria, Scopus, Academic Search Ultimate og SocINDEX, og av disse er det kun Oria som inneholder publikasjoner på norsk, svensk og dansk og hvor vi finner artikler som rapporterer om skandinaviske erfaringer med ung medvirkning. I de engelskspråklige databasene finner vi derimot artikler med konseptualiseringer og teoretiske betraktninger som de empiriske publikasjonene bygger på. I tillegg har vi gjort systematiske søk i Google Scholar på norsk, svensk og dansk, gjennomgått referanselister og fått innspill fra kollegaer og andre som har gitt ytterligere treff på relevante publikasjoner. Se tabell 1 for oversikt over søkestrenger.

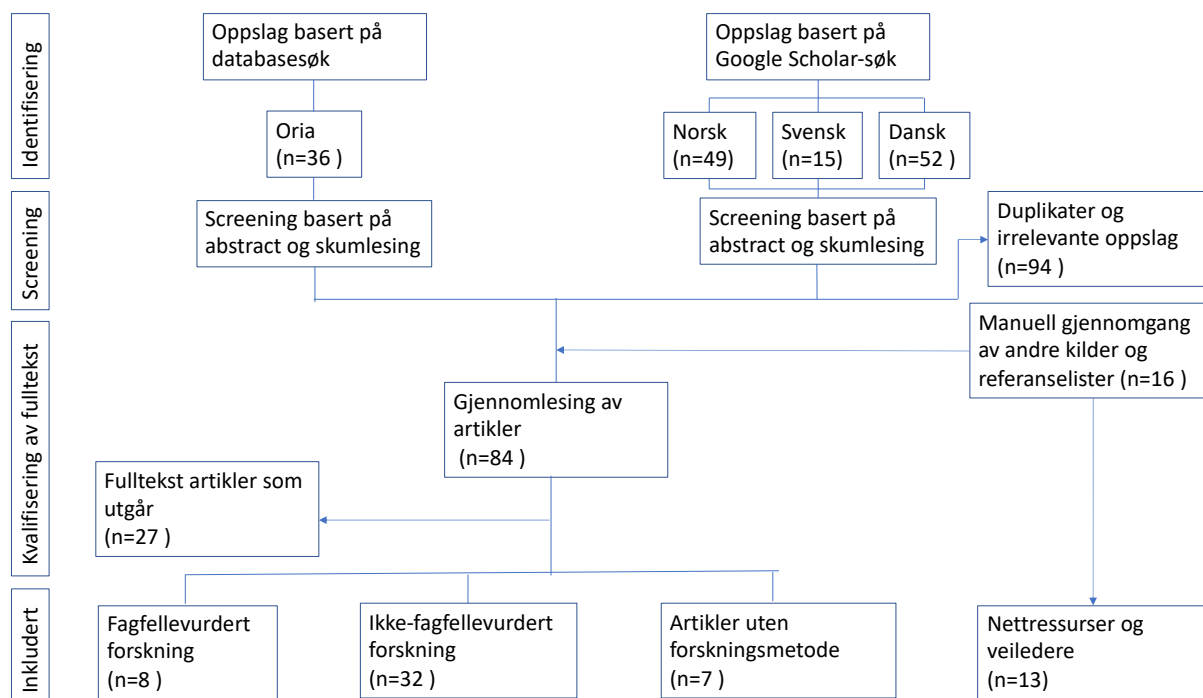
Database/søkemotor*	Søkestreng	Antall treff	Relevante treff
Oria	(«ung*») AND «medvirkning*» OR «deltakelse*» OR «medbestemmelse*»	588	36
Google Scholar (norsk)	«Ung medvirkning»	1000**	49
Google Scholar (svensk)	«ung*» AND «medvärk*» OR «medborgar*» OR «medbestäm*» OR «medverk*» OR «deltag*»	1000**	15
Google Scholar (dansk)	«ung deltagelse», «ung inddragelse»	2x1000**	52
Scopus	«youth*» OR «young*» OR «adolescent*»	691	0
SocIndex	AND	538	0
Acad. S. Ultimate	«community» OR «environment» AND «*participatory research» OR «participatory action-research» OR «co-research» OR «community research» AND NOT «health» OR «school» OR «refugee»	845	0

*Alle søk ble foretatt i januar 2022

**Antall treff som er gjennomgått

Tabell 1: Søkestrenger brukt i litteratursøk på ung medvirkning.

Omfanget av søkeprosessen og antall publikasjoner som er søkt opp, gjennomgått og vurdert som relevante framgår av figur 1 under.

Figur 2: Flyttdiagram for prosessen med å søke etter, sile og velge relevante publikasjoner.

Det er relativt få fagfellevurderte publikasjoner på ung medvirkning (se figur 2). De engelskspråklige er teoretiske og konseptuelle, mens de skandinaviske i hovedsak er empiriske og omhandler erfaringer med unges medvirkning i forbindelse med utvikling av nærmiljø og fremming av gode oppvekstvilkår.

Nær halvparten av det som går under kategorien «ikke-fagfellevurdert forskning» er masteroppgaver ved universiteter og høyskoler, i hovedsak fra Norge, men også noen fra Sverige. Det som kjennetegner disse oppgavene er at de undersøker hvordan medvirkning foregår i en utvalgt kommune ut fra et begrenset empirisk omfang bestående av intervjuer av noen få unge og voksne informanter. Et flertall av oppgavene er skrevet av studenter ved Norges miljø- og biotekniske universitet (NMBU). Den andre halvdel består i stor grad av rapporter fra norske oppdragsforskningsinstitutter. Dette er publikasjoner hvor ung medvirkning utforskes, kartlegges og i noen grad evalueres og bygger på et langt større empirisk grunnlag enn masteroppgavene. Rapportene er kvalitetssikret internt i instituttene, men er ikke fagfellevurdert som sådan. I denne kategorien er det også noen bøker og antologier hvor det ikke framkommer om bidragene er fagfellevurderte eller ikke. De instituttene som har publisert mest på temaet er NIBR, AFI og NOVA ved OsloMet – storbyuniversitetet og Institutt for Samfunnsforskning (ISF), og flere av rapportene er samskrevet på tvers av instituttene. En mindre andel av rapportene er skrevet av konsulentfirmaer. Se tabell 2 for oversikt over de mest sentrale publikasjonene.

Den siste kategorien «artikler uten forskningsmetode» omfatter artikler i magasiner, typisk nisjetidsskrifter som *Plan – Tidsskrift for samfunnsplanlegging, regional- og byutvikling*, og «gråsonelitteratur» som typisk kan være kommuners egne beskrivelser av hvordan de driver medvirkning. Dette er en kategori som det ikke er så lett å få full oversikt over eller gjøre systematiske søk på, da dette er tekster som ofte er spredt rundt på ulike nettsteder. I dette materialet finner man en rekke eksempler og historier på medvirkning og hvilke metoder som har

vært brukt, skrevet av folk som ofte har vært involvert i prosessene. I denne kategorien finner vi også en rekke digitale ressurser og veiledere for medvirkning med barn og unge, deriblant Bufdirs veileder for medvirkning (2021) og OsloMets digitale ressurs for ung medvirkning, knyttet til et innovasjonsprosjekt med åtte kommunale partnere.¹⁰

De fleste studiene av norske erfaringer er gjennomført som kvalitative casestudier, men det finnes også noen som baserer seg på spørreundersøkelser og som er supplert med intervjuer. Kunnskapsproduksjonen på feltet er dermed kjennetegnet av utforskning av øyeblikksbilder mer enn systematiske sammenligninger og kartlegginger av omfang og frekvens. Av den grunn skal man være forsiktig med å kalle de funn og resultater som framkommer av litteraturgjennomgangen for robuste, men relevansen kan til gjengjeld være stor. Under følger en oversikt over de mest sentrale publikasjonene om ung medvirkning i norske kommuner vi har funnet i våre litteratursøk.

¹⁰ <https://unghus.oslomet.no/>

Tabell 2: Oversikt over de mest sentrale publikasjonene om ung medvirkning i norske kommuner.

ID	Forfatter(e)	Type publisasjon	Data og metode	Forskningsdesign/formål	Tematikk
1	Carlsson (2002)	Forskningsrapport	Intervjuer og lokale evalueringsmøter i 10 kommuner. Erfaringer som kommunale ledere, fagfolk, enkelte politikere og ungdommer har gjort	Dialogbasert følgeforskning, uformell datainnsamling gjennom deltakelse på møter og samtaler i kommunene. Heldags erfaringsamlinger	Erfaringer fra kommuner som har deltatt i det treårige <i>Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet</i> i regi av Barne- og familiedepartementet
2	Hagen og Andersen (2021, red.)	Fagfellevurdert antologi	Kvalitative undersøkelser (ungdom, lærere, politikere, kommuneadministrasjon m.m.), aksjonsforskning (intervensjon, eksperimentering), deltakende observasjon, opplæring av unge medforskere. Data fra flere bydeler i Oslo og 6 andre kommuner	Kartlegging, utforskning, eksperimentering og utvikling av nye metoder og prosesser for ung medvirkning	Sosiokulturelle stedsanalyser, alternative byrom, ungdomstråkk, medvirkning i praksis, digital medvirkning, fotografi og håndarbeid som medvirkningsverktøy
3	Hagen & Lyng (2019, red.)	Temanummer <i>Norsk sosiologisk tidsskrift</i>	Kvalitative metoder, etnografiske studier, walk-and-talks, aksjonsforskning og kvantitativ analyse	Drøfting av metodeutvikling og presentasjon av artiklene i temanummeret	Utfordringer og muligheter med deltakelse og involvering av barn og unge
4	Hagen & Osuldsen (2021)	Fagfellevurdert artikkel	Introduksjon av ny metode, Splotting. Testet ut av elever ved en videregående skole i Oslo og studenter ved universitet	Etablere dialogbaserte medvirkningsprosesser	Intuitiv, konkret, tidsintensiv og lett tilgjengelig metode for ung medvirkning i tidlig fase
5	Hanssen (2018)	Forskningsrapport	Spørreundersøkelse til planansvarlige i alle norske kommuner, 251 intervjuer med nøkkelatører i kommunene samt spørreundersøkelse til alle fylkesmannsembetene	Evaluerer av plan- og bygningsloven (2008)	Hvordan pbl (2008) er operasjonalisert, begrunnelser for at barn og unge er vektlagt i loven og hvordan hensyn og krav ivaretas i praksis

ID	Forfatter(e)	Type publikasjon	Data og metode	Forskningsdesign/formål	Tematikk
6	Knudtzon og Tjerbo (2009)	Forskningsrapport	Spørreundersøkelse til alle norske kommuner om omfang og innhold av innflytelsesorganer for barn og unge (svarprosent 82), kvalitativ dybdeundersøkelse i seks kommuner for hvordan medvirkningsorganene virker i praksis, samt en kartlegging av hvilke innflytelsesorganer som finnes for barn og unge på fylkesnivå	Kartlegge omfang, forankring, organisering og praktisering av barn og unges medvirkning	Hvordan, på hvilke områder og måter barn og unge har mulighet til å medvirke
7	Lidèn og Ødegård (2002)	Forskningsrapport	Data fra Medborgerundersøkelse 2001, gjennomgang av tidligere forskning, case-studie av fem ungdomsråd (intervju, observasjon, dokumentstudier)	Innsikt i ungdoms deltakelse og engasjement i lokalpolitikk; hva motiverer ungdom til å bli med i politikk, hvilke grupper av ungdom engasjerer seg og hvilke arenaer konkurrerer om oppmerksomheten	Samfunnsengasjement i ulike aldersgrupper, ungdomsråd
8	Proba (2022)	Rapport	Intervjuer i direktorat, departementer, interesseorganisasjoner, case-studier i utvalgte kommuner av ulike råd i 10 kommuner og 4 fylkeskommuner, spørreundersøkelse til ledere av råd i alle norske kommuner og fylkesråd (svarprosent ca. 50)	Kartlegging av hvordan lovpålagte råd, herunder ungdomsråd, fungerer	Forutsetninger og forbedring av funksjonsmåte og rekruttering til lovpålagte råd
9	Sletten (2001)	Forskningsrapport	Spørreundersøkele til ungdom i Tromsø, 1456 deltakere i alderen 14-16 år. Svarprosent 74	Kartlegging av omfang. Sett av spørreskjemaer koblet til tematiske moduler	Rusmiddelbruk, kriminalitet og vold, framtid og medvirkning i skole, fritid og politikk

ID	Forfatter(e)	Type publisasjon	Data og metode	Forskningsdesign/formål	Tematikk
10	Sletterød m.fl. (2014)	Forskningsrapport	Intervju med ordførere, voksenkontakter, ungdomsrådsledere og medlemmer i ungdomsrådene i 9 kommuner	Arenaer og kanaler for ung medvirkning, metoder for medvirkning, organisering og utfordringer med å få ung medvirkning til å fungere	Kartlegging av hva som hemmer og fremmer ung medvirkning i plan- og lokalt utviklingsarbeid
11	Storvoll (2020)	PhD-avhandling	Spørreundersøkelser, statistikk, intervjuer (individuelle og fokusgruppe) og metoden Gjort-Lært-Lurt (aksjonsforskning) for aldersgruppen 13-30 år	Utforskende, aksjonsforskning. Bruk av medforskere (ordførere, rådmenn) i fokusgruppeintervjuer	Unge innflytelse i lokalsamfunnsutvikling og stedsutvikling, syn på framtiden
12	Vestby og Ruud (2012)	Forskningsrapport	Kvalitative undersøkelser i fire fylker, intervjuer med ungdom og unge voksne, kartlegging av tidligere forskning og evalueringer	Kunnskapsstatus om ungdoms deltakelse i lokal samfunnsutvikling på fylkesnivå	Utredning av ulike modeller for ungdomsmedvirkning på fylkesnivå
13	Vestel, Ødegård & Øia (2003)	Forskningsrapport	Spørreundersøkelse blant 1400 ungdommer, 25 intervjuer blant politikere og administrasjon i Porsgrunn kommune, samt ungdomspolitikere, ungdomsråd og elevråd ved skoler. Dokumentstudier av referater fra møter, avisartikler, offentlige dokumenter	Evaluering av medvirkningsarbeidet blant unge i Porsgrunn kommune	Effekter av Porsgrunnmodellen på ungdoms muligheter til å medvirke, oppdragelse i demokrati med mer
14	Winswold & Solberg (2010)	Forskningsrapport	Eksempelsamling med 23 artikler om barns medvirkning i de nordiske landene	Illustrerer et vidt spekter av modeller og konkrete eksempler på hvordan fremme barns deltakelse på viktige arenaer i hverdagslivet	Medvirkning i barnehage og skole, kultur og fritidsaktiviteter samt som klienter i hjelpesystemet

Digitale ressurser, håndbøker og veiledere

Norske kommuner har forventninger til støtte fra fylke og departement for hvordan de kan jobbe for å få ungdom mer interessert i medvirkning, viser den landsomfattende spørreundersøkelsen til Knudtzon og Tjerbo (2009). Konkret ønsker de materiell de kan bruke overfor ungdom på tema som hvordan et ungdomsråd kan jobbe for å lykkes med å få gjennomslag for sakene sine, kurshefte for tale- og debatteknikk, hvordan kommunisere informasjon som er vanskelig tilgjengelig, opplæring i saksgang med mer.

Her har det de siste årene blitt produsert en rekke veiledere, håndbøker og digitale ressurser rettet mot både unge selv og andre som jobber med eller er interessert i ung medvirkning i Norge. Dette er såkalt gråsonelitteratur, der spesielt de digitale nettsidene og ressursene i stor grad viser til hverandre. Disse er i liten grad representert i forskningslitteraturen, med unntak av en manual i medvirknings- og medforskningsprosesser utviklet i forbindelse med innovasjonsprosjektet *Et sted å være ung* (2019-2021) og antologien *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Hagen og Andersen 2021a).¹¹

Bufdir har selv utviklet en veileder for kommunale og fylkeskommunale ungdomsråd som beskriver formelle bestemmelser, samt gir tips for hvordan rådet kan fungere som ungdommenes talerør overfor politikere og beslutningstagere.¹² Her skiller de mellom ulike tilnærminger, der barn og unge kan være konsulterende gjennom for eksempel ungdomspanel¹³, men også inngå i samarbeid og partnerskap. Her er det lenket til den digitale ressursen fra prosjektet *Et sted å være ung*. Veilederen beskriver også hvordan unge selv kan initiere og styre medvirkning og her er det lenket til LNU, samt ulike støtteordninger som Erasmus+.

Ung Medbestemmelse (UngMed), en avdeling hos Barne- og ungdomsorganisasjonene i Oslo (UngOrg) som spesialiserer seg innen ungdomsmedvirkning, har utviklet veiledning for medvirkningsprosesser som retter seg spesielt mot kommunale aktører.¹⁴ UngOrg har også laget Håndbok for ungdomsråd i Oslo (2013). Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2020) har utviklet en veileder som beskriver hvordan plan- og bygningsloven kan bidra til å sikre og skape gode oppvekstvilkår for barn og unge, med særlig henvisning til barns medvirkning.

Barneombudet har gitt ut *Medvirkningshåndboka* (2021) i tredje utgave. Ungdom & Fritid – landsforeningen for fritidsklubber og ungdomshus har i samarbeid med kommunale ungdomsklubber utviklet en håndbok om hvordan ungdomsarbeidere kan jobbe metodisk med medvirkning og ressursutvikling.¹⁵ Ressurssenter for egenorganisert idrett og fysisk aktivitet i Norge, Tverga, har samlet relevante lenker og ressurser på medvirkning.¹⁶

Det er også laget noen sentrale, men generelle ressurser på medvirkning som ikke er rettet spesifikt mot eller for unge, deriblant DOGAs sider om Folketrakk¹⁷, KS sin ressurs om innbyggermedvirkning i kommunale beslutningsprosesser¹⁸ og Distriktssenterets sider om medvirkning og involvering.¹⁹ Hedmark fylkeskommune ga i 2014 ut en Verktøykasse for medvirkning i utviklingsprosesser. KS lager for tiden et nytt e-verktøy for ungdomsråd, mens

¹¹ <https://unghus.oslomet.no/>

¹² https://bufdir.no/fagstotte/produkter/barn_og_unges_medvirkning_veileder/#

¹³ <https://ungdomspanel.distriktssenteret.no/>

¹⁴ <https://ungmed.no/medvirkning/metoder-for-storre-medvirkningsarrangementer/>

¹⁵ <https://www.ungdomogfritid.no/aktuelt/med-ungdom-som-ressurs-ungdom-og-fritids-medvirkningshandbok/>

¹⁶ <https://tverga.no/arkiv/medvirkning/relevante-lenker-og-ressurser/>

¹⁷ <https://doga.no/verktoy/folketrakk/>

¹⁸ <https://www.ks.no/fagomrader/demokrati-og-styring/innbyggermedvirkning/>

¹⁹ <https://distriktssenteret.no/fagomrader/medvirkning-og-involvering/>

Sjumilssteget er en digital ressurs for å styrke fylkeskommunale og kommunale ansattes bruk av barnekonvensjonen i all saksbehandling som angår barn og unge.²⁰

Nettressursen minsak.no er utviklet av Kommunal- og moderniseringsdepartementet som et supplement til andre demokratiske kanaler, som ungdomsråd. Her kan alle innbyggere legge inn forslag til saker de ønsker støtte til eller signere andres saker, her er det ingen aldersgrense. Ordningen har fått kritikk fordi foreldre legger inn saker og signerer på barns vegne (Hoff 2020).²¹

Vi har i denne kunnskapsoppsummeringen ikke søkt etter publikasjoner som går spesifikt på elevmedvirkning. Vi vil likevel nevne noen sentrale ressurser her. Når det gjelder medvirkning i skole er den viktigste ressursen overordnet del om medborgerskap og demokrati i den nye læreplanen²², samt ressursen *Elevmedvirkning: Å bli inkludert verdsatt og hørt*, utviklet av Elevorganisasjonen, Foreldreutvalget for grunnopplæringen, Redd Barna, UngOrg, Unicef Norge og Voksne for barn. Denne inneholder verktøy for å styrke mulighetene for elevmedvirkning.²³ I tillegg har Elev-, lærling-, og mobbeombudene i Norge utviklet en ressurs om elevråd.²⁴

²⁰ <https://www.sjumilssteget.no/>

²¹ <https://minsak.no/>

²² <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/opplaringens-verdigrunnlag/1.6-demokrati-og-medvirkning/>

²³ <https://www.reddbarna.no/skole/ingenutenfor/elevmedvirkning/>

²⁴ <https://www.elevråd.no/>

3 Resultater og analyse

Vi har identifisert en rekke ulike tema som tas opp i litteraturen vi har gjennomgått, men også identifisert områder som i mindre grad belyses. Under vil vi diskutere funnene fra litteraturgjennomgangen ved å se på formelle kontra uformelle organer for ung medvirkning, medvirkning som metodeutvikling, barrierer og dilemmaer rundt ung medvirkning, og til slutt oppsummere de viktigste kunnskapsgapene på ung medvirkning i norske kommuner.

3.1 Formelle kontra uformelle organer for medvirkning

Norske kommuner har prøvd ut et bredt spekter av medvirkningsordninger for å få innbyggerne i tale. Eksempler på slike ordninger er folkemøter, idédugnader, barne- og ungdomstråkk, deltakende budsjettering og ulike typer råd eller utvalg for bestemte befolkningsgrupper. Noen av disse er ad hoc og uformelle mens andre er formelle og ment å være varige ordninger (Monkerud mfl. 2016, Hagen mfl. 2016b). Rasjonalet bak utprøvingene er å følge opp krav i lovverk, blant annet plan- og bygningsloven, om at de innbyggerne som er mest berørt av et planlagt tiltak skal ha anledning til å påvirke tiltaket. Ungdomsråd er blant de mest gjennomregulerte formene for ungdomsmedvirkning, spesielt etter at det ble lovpålagt. Litteraturen om ung medvirkning har også i stor grad rettet søkelyset på dette organet for å sikre medvirkning.

Ungdomsråd som formelt organ for ung medvirkning

Ordnningen med at alle kommuner skal ha barne- og ungdomsråd (heretter ungdomsråd) eller annet medvirkningsorgan for ungdom ble innført i 2019 da ny kommunelov trådte i kraft.²⁵ Formålet med ungdomsråd framgår av forskrift til kommunelovens § 5-12 hvor det står at den skal sikre en «bred, åpen og tilgjengelig medvirkning» og skal bidra til at ungdom under myndighetsalder gis mulighet for formell innflytelse og medvirkning på lokaldemokratiet.

Selv om ordningen først ble formelt nedfelt i lov i 2019 har mange kommuner hatt ungdomsråd eller tilsvarende i en årrekke. En studie fra 2002 viste at rett i underkant av 200 kommuner av rundt 430 kommuner hadde gjort forsøk med å lage organer eller utvalg med ungdommer (Lidén og Ødegård 2002). De viktigste begrunnelsene for å opprette ungdomsråd fra kommunenes side var et ønske om å få informasjon fra barn og unge som brukergruppe, men også at ungdomsrådene bidrar til økt politisk deltakelse og gjør medlemmene til demokratiske borgere (Lidén og Ødegård 2002, Skimmeli 2000). Nesten halvparten av kommunene mener også at det er et godt tiltak for å hindre utflytting (Lidén og Ødegård 2002). Rammene og forventningene til hvordan ungdomsrådene skal fungere er bestemt ut fra føringer fra politikere og forvaltning, og er i kommunale dokumenter ofte beskrevet i et byråkratisk og formelt språk som ikke alltid samsvarer med ungdommenes oppfatninger om hva det skal være (Lidén og Ødegård 2002). Mens forvaltningen vektlegger at ungdomsrådene inngår som en kommunal høringsinstans med rett til innsyn og til å uttale seg i saker som angår barn og unge, er ungdomsrådene mer opptatt av at de *selv* kan reise egne saker (Lidén og Ødegård 2002). Følgforskning viser da også at det er sistnevnte som skaper entusiasme, temperatur og engasjement i de ungdomsrådene som er studert (Carlsson 2002).

Noen år senere viste en spørreundersøkelse til alle landets kommuner at 82 prosent av respondentene hadde et innflytelsesorgan, typisk ungdomsråd, for barn og unge (Knudtson og

²⁵ I den nye loven er det i tillegg til ungdomsråd obligatorisk med eldreråd og råd for personer med nedsatt funksjonsevne.

Tjerbo 2009). Av de 18 prosentene som ikke hadde det var de fleste små kommuner med færre enn 5000 innbyggere. Denne, og andre studier, viser at ungdomsråd kan ha mange funksjoner og ta vidt ulike roller overfor kommune og befolkning; herunder som talerør, pressgruppe, rådgiver, initiativtaker/forslagsstiller, arrangør, høringsinstans og samarbeidspartner (Knudtzon og Tjerbo 2009, BLD 2009: 105, Winswold og Solberg 2010).

Den nyeste studien av ungdomsråd som er gjort i Norge finner at en av de viktigste forutsetningene for at ungdomsråd skal fungere godt, er hvordan den faglige og administrative støtten de får fra kommunen er organisert og fungerer (Proba 2022). Funnene er basert på en spørreundersøkelse til alle norske kommunale råd, samt observasjon og dokumentstudier i ti utvalgte case-kommuner. Undersøkelsen framhever viktigheten av en sekretær/koordinator som kan følge opp og gi støtte til rådene, og at administrasjonen i kommunen sørger for at de får informasjon om aktuelle politiske saker.

Rekruttering og representativitet

Det at ungdomsråd inngår i den lokale forvaltningsstrukturen og ikke har beslutningsmyndighet, men kan igangsette egne initiativer gjør dem til en «hybrid» virksomhetsenhet med elementer av både forvaltning og politikk (Lidén og Ødegård 2002, Lidén 2003). Ungdomsrådene er dessuten «kvasidemokratiske» ved at rekruttering av medlemmer foregår gjennom alt fra direktevalg, via utvalgte som oppfordres til å bli med, til direkte utpeking av medlemmer.

I hovedsak er det to ordninger som brukes til valg av medlemmer til ungdomsrådet. Det mest vanlige er at de velges gjennom elevdemokratiet på ungdoms- og videregående skoler, og i en del tilfeller suppleres dette med forslag på medlemmer fra fritids-/ungdomsklubber og frivillige organisasjoner (Proba 2022). Sistnevnte innebærer at medlemmene ikke alltid velges, men utpekes, gjerne av en voksen. Den andre ordningen innebærer en nominasjonsprosess som ligner på kommunevalg med partipolitiske og uavhengige lister som de stemmeberettigede mellom 13 og 17 år kan stemme på.

Det ser ut til at manglende muligheter for å velge er en større utfordring hvis rekrutteringen skjer utenfor skole og elevdemokratiet, for eksempel i form av større ungdomskonferanser som må oppsøkes av de som er interesserte. I de tilfellene, som kanskje er mest vanlig i byer og større steder, er det gjerne de flinke og/eller politisk engasjerte ungdommer, ofte med mellomlagsbakgrunn²⁶, som møter opp (Vestel mfl. 2003, Sletten 2001, Teige 2005, Henriksen 2014). En casestudie viser at flere tidligere ungdomsrådsrepresentanter sitter i kommunestyrene, og at ungdomsrådene bidrar til rekruttering av unge til politisk arbeid (Sletterød mfl. 2014). Men dette bildet er ikke entydig. Andre studier finner stor variasjon i bakgrunn og interesser til ungdommene som rekrutteres (Knudtzon og Tjerbo 2009, Lidén og Ødegård 2002). Samtidig er det slik at ungdomsråd sannsynligvis vil ha representasjon fra et skjevt utvalg av ungdomsbefolkningen og andre studier har vist at det er gunstig med et mangfold av medvirkningsformer (Klausen mfl. 2013).

Ungdomsråd ser uansett ut til å ha en lavere rekrutterings terskel og bredere tilfang av potensielle medlemmer enn de politiske ungdomspartiene, men det er generelt for lite kunnskap om hvordan rekruttering til medvirkningstiltak foregår (Klausen mfl. 2013). I et prosjekt på Kvaløysletta, en bydel fem kilometer fra Tromsø, finner Carlsson (2002) at ungdomsskolen, hvor arbeidet er koblet til elevdemokratiet, er den viktigste arenaen for medvirkning. Sistnevnte står i kontrast med

²⁶ Mellomlag betegner én av fem sosialklasser; høyere administrativ, mellomlag, lavere funksjonærer, arbeidere og primærnæringer (Pedersen 2007).

hvordan de rekrutterer til ungdomsrådet sentralt i Tromsø. Denne skjer gjennom en egen ungdomskonferanse og ikke i regi av skolen.

Manglende representativitet omtales i liten grad som et problem i den nyeste undersøkelsen gjort på ungdomsråd, verken av rådsledere eller administrasjonen i kommunene (Proba 2022). De framhever gjerne at viktigere enn at rådet er bredt sammensatt er det at rådsmedlemmene fanger opp signaler og får innspill fra dem de skal representere. Mangfoldet blant unge er generelt lite beskrevet i medvirkningslitteraturen med unntak av noe oppmerksomhet på «utsatt ungdom» eller «unge i utsatte områder» (Brattbakk mfl. 2015), unge med minoritetsbakgrunn og kjønn som sentral faktor blant unge medvirkere i stedsutvikling (Hagen og Andersen 2021a). Mange som har studert hvordan ungdomsrådene fungerer peker på at det kan være en demokratisk utfordring hvordan medlemmene rekrutteres, om de er representative for gruppen de skal representere (Grimnes 2007, Henriksen 2014, Hagen mfl. 2016a) og om de bør ha reell makt (Lidén og Ødegård 2002).

Innflytelse, gjennomslagskraft og makt

Selv om kommunen har gode intensjoner og et genuint ønske om at ungdom skal ha innflytelse sier ungdommen selv at denne er begrenset; som et rådgivende organ fungerer det greit, men noen reell makt opplever de ikke at de har (Grimnes 2007, Henriksen 2014). Alle de lovpålagte rådene, ungdomsråd, eldreråd og råd for personer med funksjonsnedsettelse, har på sin side omtrent lik oppfatning av mulighetene for å medvirke, og sier at det er de egeninitierte sakene som gir størst innflytelse (Proba 2022).

En studie undersøkte i 2000 hvordan ordningen med valgte representanter i barnas kommunestyre (BK) i Vennesla kommune fungerte (Guldvik 2010). Bakgrunnen for forsøket var blant annet utfordringer med ungdomsmiljøet knyttet til rus og røyking. Oppgavene til BK var å fordele en pengepott på kr 30 000, gi innspill til kommuneplanen for Vennesla og ta i mot forslag fra elevrådene. Trafikksikkerhet på skolevei, miljøtiltak som søppeldunker på gangstier, og motstand mot nedleggelse av fritidsklubber var noe av det BK ga innspill på. Oppsummert hadde barnas kommunestyre i Vennesla en viss innflytelse, og størst på fordelingen av midlene de disponerte som for eksempel gjerde mot veien, fotballmål og rullebrettrampe, men det ble ikke innarbeidet nye rutiner for å inkludere dem i den ordinære kommuneorganisasjonen.

Tidligere studier av ungdomsråd før de ble lovpålagt viste at ungdom stilte spørsmål ved den reelle innflytelsen, og de var usikre på om det at de ble hørt førte til faktiske endringer (Frøyland 2011, NOU 2011:20). I Mandal kommune har Barne- og ungdomsrådet (BU) siden 2004 selv vært med på å forme og utvikle sine vedtekter og møteplan, og saker for BU følger den ordinære politiske prosessen, de har møte- og talerett i kommunestyret og har faste innlegg i møter, disposisjonsrett over egne midler og en egen dedikert BU-koordinator (Jørgensen 2020). Alle skoler ble besøkt og alle innspill for å bedre barn og unges oppvekstvilkår ble samlet i en egen plan – *Mandal by for barn, by for alle 2006-2017*.

Tilrettelegging, opplæring og sekretærens rolle

I 2012 hadde to av tre kommuner i Troms ungdomsråd, men de fungerte svært ulikt med tanke på hvordan de var forankret og hvilken gjennomslagskraft de hadde (Storvoll 2019). Ikke alle ungdomsråd hadde møte- og talerett i politiske utvalg og det var få kommuner som tilbød økonomisk godtgjørelse for arbeidet som ble gjort. Det å bli hørt er imidlertid ikke det samme som å ha reell påvirkning, og i studien til Knudzon og Tjerboe (2009) er det bare 19 prosent av kommunene som mener at deres medvirkningsorgan gir ungdom stor innflytelse. Det er først og fremst på saker som gjelder kulturtiltak og opprettelse av fritidsklubber og lignende hvor

innflytelsen til ungdomsråd er størst. Undersøkelsen viser også at det er på områder som helsetiltak for ungdom, skole og utdanning, stedsutvikling og kampanjer rettet mot barn og unge at innflytelsen er minst. Med lovpålagte ungdomsråd og tettere kobling til forvaltning og politikere i kommunen er dette i endring (Storvoll 2019).

Det følger av kommuneloven at medlemmer i ungdomsråd blir valgt for to år og må på valgtidspunktet ikke ha fylt 19 år. Ca. 2/3 av ungdomsrådene har mellom 5 og 9 medlemmer og de fleste rådene har møter 5-6 ganger i året. Det er en tendens til at det er færre møter i mindre kommuner enn i store, og bare 32 prosent av rådslederne mener oppmøtet er meget godt (Proba 2022). Intervjuer av rådslederne tyder på at aktivitetsnivået til ungdomsrådene er avhengig av at det er en god tilrettelegging av saker og veiledning av en aktiv koordinator/sekretær. Det er to måter ordinære saker blir fremmet for ungdomsrådet på, enten ved at de mottar saker til høring i forkant av politisk behandling eller ved at rådsleder, ofte i samarbeid med rådssekretær eller koordinator, selv går inn i sakslistene og gjør en vurdering av om rådet skal behandle dem eller ikke.

Nær alle rådsledere i case-kommunene i Probas undersøkelse (2022) har en egen rådssekretær eller koordinator som bistår rådene med å kalle inn til møter, skrive referater, formidle spørsmål, være en rådgiver og sparringspartner. Denne støtten sammen med opplæring av rådsmedlemmene oppfattes som meget viktig og sentralt for at ungdomsrådene skal kunne fungere (se også Knudtzon og Tjerbo 2009, Sletterød mfl. 2014). Opplæring er viktig med tanke på å gi medlemmene et realistisk bilde av hva man kan forvente å oppnå gjennom å medvirke, men ungdommene har også behov for et trygt miljø der de kan motiveres av godt samspill, få stilt de spørsmål de ønsker og være involvert og få gjennomslag for det de tror på (Winswold og Falck 2011). Utfordringen med å få ungdomsråd til å fungere kan være manglende engasjement og motivasjon hos medlemmene, stort aldersspenn og varierende modenhet (Sletterød mfl. 2014).

Personene som skal fylle rollen som sekretær/koordinator for ungdomsrådet bør ha erfaring fra ungdomsarbeid og gjerne barnefaglig fagkompetanse (Sletterød mfl. 2014). Hvor koordinatoren er plassert organisatorisk i kommunen kan ha betydning for innflytelsen og statusen til ungdomsrådet, men undersøkelsen er ikke entydig på hva som generelt er mest gunstig; i de tjenestene som omhandler barn og ungdom eller i en stabsfunksjon til fylkes- og kommuneledelsen. De fleste råd følger en møteplan som tilsvarende den for kommunestyret. Typiske saksområder for ungdomsråd de seneste årene er utdanning, kultur og miljø. En fersk spørreundersøkelse viser at det er på de egeniniterte sakene medvirkningen er høyest, og ungdomsrådslederne opplever at deres råd i nokså stor grad har innflytelse (score 3,1 av 4) (Proba 2022).

Andre formelle organer for ung medvirkning

I tillegg til ungdomsråd finnes det andre formelle medvirkningskanaler som ungdommens kommunestyre og fylkesting og barne- og ungdomshøringer (Lidén og Ødegård 2002). I en rapport fra Trøndelag FoU hvor ni presumptivt gode distriktskommuner på ung medvirkning er case er de vanligste formene for medvirkning barne- og ungdomsråd, barnas/ungdommens kommunestyre, ungdommens fylkesting og varianter av disse (Sletterød mfl. 2014).

Det er svært lite dokumentert kunnskap om ungdomsmedvirkning på fylkesnivået, og en studie viser basert på egen kartlegging at det ikke finnes noen enhetlig modell for hvordan ungdommen blir involvert på fylkesnivå (Vestby og Ruud 2012). Omtrent halvparten har et ungdommens fylkesting eller ungdomskonferanse hvor det lages et handlingsdokument over saker som fylkesungdomsrådet skal jobbe med det neste året. Det er imidlertid store forskjeller mellom

fylkene på hvordan rekrutteringen til fylkesungdomsrådet foregår og hvorvidt elevråd, kommunale ungdomsråd, frivillige organisasjoner og partipolitiske ungdomspartier skal være representert, eller bare et utvalg av disse. Det kan derfor være gode argumenter i litteraturen for at ungdomsråd bør suppleres med andre, gjerne sakspesifikke, medvirkningskanaler for ungdom.

Fylkenes ungdomsråd og ungdomsting, ungdommens kommunestyre²⁷, kommunenes- og bydelenes ungdomsråd samt kontaktutvalg mellom ungdom og politikere, er alle former for formelle organer for medvirkning – selv om disse først og fremst fungerer som høringsorganer. I tillegg fungerer organisasjoner, råd og utvalg som en kanal, den såkalte «korporative», for medvirkning (Brattbakk 2021).

3.2 Uformelle organer for ung medvirkning i kommunene

Litteraturen på ungdomsråd i norske kommuner viser at praksisene her virker å ha vært mer eller mindre konsistente gjennom de siste par tiårene, tross i noe lokal variasjon. Det er derimot medvirkning i uformelle organer for ung medvirkning som de siste årene virker å gi kommunene en arena for metodeutvikling. Blant disse er medvirkningen som igangsettes i forbindelse med ulike plan- og utbyggingsprosesser i barn og unges nærmiljø. Her har arkitekter og konsulenter som underleverandører av spesielt offentlige utbyggere hatt stor innflytelse på utviklingen av både medvirkningsformer, formater og verktøy (Dalseide 2021). Utover initiativer som kommer fra kommunene, er også interesseorganisasjoner igangsettere av medvirkningsprosesser (Ødegaard 2011).

Barn og unge har rett til å gi *direkte* uttrykk for sine meninger i saker som angår dem (Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging, 1995). Men Plan- og bygningsloven (2008) stiller ingen krav til *hvordan* slik uformell medvirkning skal gjøres og hvordan den skal følges opp. Det kan også være vanskelig å få flere unge i tale rundt politiske saker enn de som er politisk aktive (Klausen mfl. 2013). Her ligger forskningslitteraturen bakpå med å dokumentere og beskrive det som gjøres i norske kommuner. Vi finner også at det er et fravær av kritisk forskning, der maktperspektiver diskuteres og den empiriske metodebruken og dokumenteringen er variert og solid, noe som støttes av Knudtzon (2018), Andersen og Lorenzen (2021), Andersen og Skrede (2021) og Dalseide og Andersen (2022).

Uformell medvirkning som driver for metodeutvikling

Ut fra litteraturen er det mulig å skille mellom tre ulike nivåer av modeller og metoder for hvordan ung medvirkning i uorganiserte fora og uformelle organer kan forstås og gjennomføres: 1) Modeller for konseptuell forståelse og rammeverk for gjennomføring, 2) prosessbeskrivelser og metoder for hvordan organisere medvirkningsprosesser og 3) konkrete verktøy til hjelp i gjennomføringen. Litteraturen, eller snarere mangelen på den, viser at utviklingen har gått til dels sakte når det gjelder utforskning av ny metodikk på ung medvirkning. Det er også få som tar for seg abstrakte, teoretiske og analytiske modeller. Flere har testet ut både nye prosesser, metoder og verktøy i samme studie.

Verktøyet *Barnetråkk* er de siste årene blitt populært og fått stor utbredelse i norske kommuner, men ble utviklet allerede i 1991 av fylkesplanlegger Eva Almhjell. Dette er i hovedsak en konsulterende metode hvor barn på mellomtrinnet og tidlig ungdomstrinn i grunnskolen registrerer sine bevegelser og aktiviteter på et kartutsnitt, i tillegg til hva de savner og ønsker seg i dette

²⁷https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/oppvekst/Samfunnsdeltakelse/Ungdomsråd_og_ungdommens_kommune_styre/

området. I en evaluering av plan- og bygningsloven anbefaler en tverrfaglig ekspertgruppe at loven inkluderer krav om systematisk bruk av Barnetråkk i overordnet planarbeid (Hanssen 2018, 2019). Barnetråkk som medvirkningsverktøy og potensiell folkehelsefremmer blir imidlertid kritisert i en fersk masteroppgave som tar for seg en bydel i Oslo kommune, og hvordan de jobber for å bruke resultater fra Barnetråkk aktivt inn i kommunale planprosesser (Ekberg og Rothschild 2022). Her etterlyses aktiv inkludering av elevene før, underveis og etter registreringene, sterkere tilknytning til undervisningsopplegg, og mer solide samarbeidsstrukturer og teknisk støtte fra kommunen.

Jessheim er case i en masteroppgave som tar for seg hvordan barn og unge kan inkluderes i planleggingsprosesser (Hovind 2014). Metodene som er valgt er Barnetråkk og stedsanalyse. Tråkket ble utført i 6 klasser fra 6.-9. klasse og inkluderte totalt 126 elever. Stedsanalysen ble utført av forfatteren i etterkant. Resultatene understøttet blant annet det tidligere studier har vist, at gutter og jenter har noe ulike preferanser og at dette er viktig å ta høyde for i analysene av innspill. Studien til Hovind viste at guttene hadde noen flere favorittområder enn jentene, og at spesielt idrettsparken var et sted de likte å være. Jentene derimot hadde en åpen og oversiktlig grønn park ved et supermarked som sitt favorittsted, hvor det var gode muligheter for å sette seg ned på benker eller i gresset.

Barnetråkk-metodikken er senere videreutviklet for ungdommer, til Ungdomstråkk, hvor medvirkning og involvering ble mer sentralt (Hagen mfl. 2016a). Her initierte en forskergruppe ulike former for fysiske «walkalongs» i nærmiljøet på Tøyen i bydel Gamle Oslo. I etterkant ble nye former for nettverks- og kartbaserte metoder testet ut blant ildsjeler, ungdom, unge voksne og kommunalt ansatte med ungdomsansvar og -erfaring.

En sentral studie argumenterer med at potensialet i norske kommuner er stort når man ser hvor godt medvirkningsarbeidet overfor unge organiseres og gjennomføres i *enkelte* kommuner (Knudtzon og Tjerbo 2009). I et prosjekt i bydel Søndre Nordstrand i Oslo kommune ble en gruppe unge voksne involvert i organisering av medvirkning (Lorenzen og Hagen 2021). Et lokalt ungdomsforum ble etablert i samarbeid mellom bydelen, Redd Barna og interesseorganisasjonen Ungdom og Fritid, inspirert av utviklingsarbeid hos Redd Barna i Sverige. Her ble unge voksne rollemodeller ansatt som såkalte bydelsverter, som igjen organiserte workshoper med yngre ungdommer fra nærmiljøet, med bistand fra forskere og en sosialt entreprenørskapsorganisasjon, Tøyen Unlimited. Målet var både å få opp ungdommenes egne ideer rundt en ønsket etablering av et nytt ungdomssted, og til utvikling av sosiale virksomheter i eget nabolag (Lorenzen og Hagen 2021).

På Hillevåg i Stavanger har kommunen i samarbeid med konsulentfirmaer og forskere testet ut et demokratiprojekt kalt Ungt borgerpanel.²⁸ Her er målet å nå ut til grupper som vanligvis ikke engasjerer seg i planprosesser, med vekt på ungdommer. Dette er en vanlig motivasjonsfaktor for utvikling av nye medvirkningsmetoder og verktøy i uformelle settinger i kommunene (Hagen og Andersen 2021a).

Erfaringer fra nye typer samarbeid med skoler, der elevene blir trukket inn som medvirkere i lokale utviklings- og byggeprosjekter, er også beskrevet i nyere studier (Alves, Lorenzen og Hagen 2021). Ulike skolefag, spesielt valgfag og tverrfaglige temaer, brukes som utgangspunkt for å involvere elever som medvirkere. Medvirkning i en skolesetting bygger kunnskap rundt koblingen mellom læring, danning, kreativt idéarbeid og medvirkning som *aktivt medborgerskap* (Alves, Lorenzen og Hagen 2021). Her ble nye verktøy testet, med mål om å styrke elevenes forståelse for planprosesser og evne til å kommunisere og dokumentere egne ideer, kunnskap og

²⁸ <https://www.stavanger.kommune.no/nyheter/norges-forste-borgerpanel-med-ungdom/>

meninger. Elevenes ideer ble overlevert og behandlet av de kommunale utbyggerne, men studien diskuterer ikke i hvilken grad disse har påvirket planene.

En mindre studie fra Ski viser hvordan kommunen involverer innbyggerne i sitt planleggingsarbeid (Hjortese 2016). I dette prosjektet ble en skoleklasse rekruttert som medforskere og fylte i den forbindelse ut en arbeidsbok som beskriver hvordan de beveger seg rundt i og bruker Ski by. Arbeidsboken er delt inn i fem deler; bakgrunnsinformasjon om elevene, bruk av Ski sentrum, bruk av steder utenfor sentrum, transport og byrom og møteplasser i Ski. Resultatene viste at elevene mente at torget var lite innbydende, de ønsket mer aktivitet og liv i gågata og områdene rundt.

Kreativ kompetanse og folkehelseprogrammer som drivere for ung medvirkning

Forskning på medvirkningsprosesser med unge har i stor grad handlet om hvorvidt medvirkning har funnet sted og hva som eventuelt ble resultatet. Den har i mindre grad vært opptatt av verktøyene som har vært brukt og i hvilken grad disse har bidratt til å formidle innholdet i planer ungdom skal forholde seg til, eller gitt grunnlag for kreative og faglig solide prosesser.

Betydningen av kompetanse på kreative uttrykk og hva medvirkningen skal resultere i, trekkes fram som vesentlig for å involvere unge på gode måter i nærmiljø-utvikling (Dalseide 2021). Der ungdom blir involvert gjennom å lage noe med hendene sine for å gi uttrykk for ideer, i modellbygging, modellutforming, tegning og møbelsnekring, får de også større gjennomslag og betydelige mestringserfaringer. Forfatteren argumenterer for hvordan nettopp manglende kreativ og byggeteknisk kompetanse kan gi dårlig oppfølging av unge underveis i prosessene, men også manglende interesse og liten forståelse blant planleggere for det ungdommene har produsert – deres egne uttrykk som medvirkere (Dalseide 2021).

Ungdom har generelt mye erfaring med steds- og byrom, men blir ofte ikke hørt fordi historiene deres ikke passer inn i en planprosess (Hagen og Osuldsen 2021a). Slike erfaringer har bidratt til utvikling av «spot»-metodikken, som kjennetegnes av at det visuelle, intuitive, emosjonelle og abstrakte sidestilles med skriftlig språk. Her er det sentrale spørsmålet, *hvilke steder har du det godt?* Deltagerne blir bedt om å tegne et hjerte i midten av et ark, og skrive eller tegne steder, aktiviteter, mennesker eller annet som gjør at de har det godt. Dette blir så utgangspunktet for dialog om betydningen av steder, stedstilørighet, relasjoner med mer (Hagen og Osuldsen 2021b).

Ungdom trenger nettopp hjelp til å formulere sine interesser og ønsker (Carlsson 2002). Blir de spurt direkte kommer det ofte «korrekte» svar som for eksempel en fotogruppe eller kjøkkengruppe på ungdomshuset. Dette reflekterer ikke nødvendigvis det de egentlig ønsker seg – «et sted å feste og røyke» som noen av de voksne informantene i en studie fra Kvaløysletta i Tromsø hevder (Carlsson 2002).

I Lørenskog ble prosjektet «kreativ skiving» lagd i samarbeid mellom ungdomshuset, videregående skole og biblioteket. En norsklærer med dramabakgrunn fra videregående skole var instruktør, og det ble en stor suksess med framføring fra ungdommer på litteraturkvelder. I Sandnes startet en irakisk flyktning og ildsjel på Fritidsklubb Møllå et tegne- og malekurs. Det endte med at 140 ungdommer deltok på jazzballett, dans og basketball. Selv om det ble en stor suksess stod ildsjelen i fare for å brenne ut. Populariteten ga også økonomiske utfordringer for kommunen (Carlsson 2002). Erfaringene fra begge kommuner viser at god kvalitet på instruktører og innhold gjør at ungdom vil delta. De ønsker ikke bare et sted å være, men også et sted å utvikle seg.

Folkehelseprogrammer virker de siste årene å ha blitt en driver for ungdomsmedvirkning i norske kommuner. Det kommer blant annet fram i en masteroppgave om ungdomsmedvirkning der prosjektledere fra kommuner i Viken, Telemark og Vestfold er intervjuet (Audestad 2020). Alle kommunene har enten deltatt i det avsluttede programmet «Kartlegging og utviklingsarbeid om nærmiljø og lokalsamfunn som fremmer folkehelse» eller i det pågående «Program for folkehelsearbeid i kommunene» i regi av Helsedirektoratet. Prosjektlederne framhever blant annet viktigheten av at medvirkningen er reell, og at for å opprettholde motivasjonen og for å få gode dialoger og innspill fra ungdommene er prosesslederkompetanse viktig. En utfordring som drøftes er hvordan rekruttere for å sikre representativitet. Det å ta kontakt med skoler, elevråd og klasser, viser seg å være det de aller fleste prosjektlederne da gjør.

Teknologi som drivere for medvirkning

Flere studier argumenterer for at teknologi kan være en drivkraft for å gjøre medvirkning engasjerende og virkningsfullt. Ungdom trenger kompetanse for å medvirke og skolen er en god arena for å utvikle dette (Rognlien og Røraas 2020). Bruk av digitale verktøy som Barnetråkk, Minecraft og VR kan i så måte være nyttig. Innflytelsen fra nye grupper kan bli større gjennom økt bruk av digitale tjenester (Woltmann 2020). E-dialog er en samlebetegnelse på metoder for dialog mellom kommune og innbygger som skjer via internett (Klausen et al. 2013). Det anbefales at en i langt større grad «tar i bruk Internett og nye metoder for 3D-visualiseringer» i en studie som undersøkte medvirkning i planprosesser i fire utvalgte case i Oslo kommune (Schmidt, Gutto og Knudtzon, 2011:20).

Statens vegvesens bruk av teknologier som VR (virtual reality, virtuell virkelighet) og AR (augmented reality, utvidet virkelighet) er undersøkt i en masteroppgave, med søkelys på hvorvidt denne type teknologier kan gjøre avanserte planprosesser mer tilgjengelig og forståelig for befolkningen generelt, og ungdom spesielt (Ausland 2019). Bruk av VR og AR skaper stort engasjement og entusiasme blant barn og unge, men denne type teknologi fungerer først og fremst som et hjelpemiddel for å skape bedre forståelse og kvalitet på medvirkning (Ausland 2019). Slike teknologier krever mye arbeid for å framstille realistiske dataskapte modeller av virkeligheten, men dette er i endring, og spesielt AR presenteres som en lovende teknologi som er egnet til å formidle selv kompliserte romlige former på en lettfattelig måte (Ausland 2010). Den kan brukes i en tidlig fase av planprosesser hvor mulighetene for å medvirke er større, men Ausland (2010) påpeker også at teknologien kan ha noen problematiske sider ved at den kan brukes til å framstille "glansbilder" for å forføre og redusere motstand. 10 år senere kan vi slå fast at AR fortsatt er en teknologi i støpeskjeen, og det er få eller ingen studier som viser at teknologien har satt sitt preg på ungdomsmedvirkningen i norske kommuner.

Ny teknologi innen byggebransjen, som BIM²⁹ (Building Information Modelling) kan sammen med AR brukes til å visualisere utbyggingsprosjekter, ifølge en masteroppgave (Åsbakk 2018). Fordelene er at mye informasjon kan formidles på kort tid, det krever lite innsats og tidsbruk for å sette seg inn i prosjektet og at det kan lett deles. Ulempene er blant annet at visualiseringer ikke har samme juridiske status som plantegninger og det samme kan sies om dialoger på Facebook kontra innspill per e-post eller brev.

Datasimuleringspill har også vært tatt i bruk for å engasjere spesielt ungdom og unge voksne til å delta på større planleggingsprosesser (Klausen mfl. 2013). I Orkdal kommune brukte de en

²⁹ Defineres i ISO 19650:2019 som «Use of shared digital representation of a built asset to facilitate design, construction and operation processes to form a reliable basis for decisions.»

variant av SimCity, SimOrkdal, i planprosessen «Orkdal 2040», og Groruddalsatsingen i Oslo kommune har også brukt Futurecity-games (Klausen mfl. 2013).

Service design ble tatt i bruk da ungdom skulle medvirke i utvikling av to folkebibliotek i Vestfold (Tvedten 2018). Det ble gjennomført fem workshoper hvor det ble brukt verktøy fra service design og systemorientert design, deriblant «gigamapping» hvor deltakerne sammen lager en type kart over blant annet ideer, aktører og relasjoner. Inspirert av lignende initiativ fra Århus ble ungdom ansatt i prosjektet og fikk ansvar for gjennomføring av aktiviteter. Erfaringene med dette var positive, og resulterte i at det ble laget egne ungdomsrom, leksecafé og ungdomsarrangementer. Verktøyene som ble brukt framstod som nyttige i prosessen, men ble også oppfattet som relativt kompliserte (Tvedten 2018).

Nedstengingen av skoler og ungdomsklubber under korona-pandemien i 2020 og 2021 gjorde overgangen fra fysisk til digital medvirkning akutt nødvendig (Lorenzen og Hagen 2021). Erfaringene forfatterne gjorde seg her har resultert i både nye verktøy og metoder for digital og hybrid medvirkning, og i ny innsikt om hvor grensene for voksen-initierte versus ungdomsledede prosesser kan gå og hva som skal til for å skape gode, trygge rom for medvirkning – både i digitale, analoge og hybride settinger (Lorenzen og Hagen 2021).

3.3 Barrierer for ung medvirkning

I litteraturen beskrives det en rekke barrierer mot medvirkning: Mangel på dokumentering av medvirkningsprosesser, mangel på tilbakemelding, på insentiver og budsjetter som dekker det reelle medvirkning faktisk krever av ressurser, og politikk som gir eiendomsutviklere større innflytelse enn kommunale organer i planprosesser (Hagen 2021).

Generelle barrierer mot medvirkning i planprosesser er at det sjeldent legges opp til medvirkningsprosesser som går utover plan- og bygningslovens minstekrav, og dette er ikke tilstrekkelig for reell innflytelse (Rognlien og Røraas 2020). Slik involvering har blitt kritisert for å «ekskudere vanlige innbyggere til fordel for polariserte interessegrupper og for å ikke gi nok rom for informasjonsutveksling mellom fagfolk og befolkningen for øvrig» (Knudtzon 2018:12). En studentoppgave som ser på ung medvirkning i nasjonal forvaltning finner at ulike forståelser av medvirkningsbegrepet er en av flere barrierer (Lynum og Erlandsen 2022).

Manglende verdsetting av unges kompetanse

Noen barrierer er spesifikke for ungdomsbefolkningen. Et voksentriksk syn på unge som «uferdige» voksne, og fokus på det performative ved ungdoms initiativer og ideer (Hagen 2021). En annen studie hevder at den største barrieren mot medvirkning er at de som sitter på makten stiller spørsmål ved ungdoms kompetanse og modenhet for å delta (Winswold og Solberg 2010).

Arbeidet med den såkalte Porsgrunnmodellen for ung medvirkning som startet i 1991 fikk etterhvert mye oppmerksomhet og ble sett på som et ideal og modell for mange andre kommuner (Lillestøl 1996, Vestel, Ødegård og Øia 2003, Jørgensen 2013). Dette var kanskje mer en prosess enn en modell, men det handlet om hvordan man kunne sikre systematisk medvirkning i planarbeidet av barn og unge. Modellen er bygd rundt beslutningsprosesser som angår skolehverdagen og hvordan de foregår. Basert på gruppearbeid i skolene blir det avholdt et såkalt Rådhusmøte for 6. og 9. trinn én gang i året. Porsgrunn felles elevråd er et organ som har direkte tilgang til ordfører, politikere og andre beslutningstakere hvor saker kan drøftes og fremmes.

I 2003 ble det gjort en evaluering som var sterkt kritisk og som konkluderte med at det var få effekter å spore av arbeidet. Her pekes det på at rammene for modellen var definert av voksne og at de mest engasjerte ungdommene levde i sin egen lille krets med lite kontakt til de ungdomsgruppene de skulle representere, og mange av dem har senere blitt aktive i partipolitikk (Vestel mfl. 2003). Premissene for arbeidet var også uklare; Rådhusmøtet endte opp med mange små saker som benker i skolegården eller stereoanlegg i gymsalen og Porsgrunn felles elevråd ble en høringsinstans for kommunen med lite direkte kommunikasjon med ungdommen. Ut i fra kvantitative mål ser heller ikke Porsgrunnmodellen ut til å ha hatt effekt, evalueringen viser at ungdom i Porsgrunn er generelt mindre samfunnsengasjerte og opptatte av politikk enn ungdom andre steder (Vestel et al. 2003).

Én av utfordringene med ung medvirkning som flere peker på er at den skjer for sent, og mulighetene for å gjøre endringer er begrenset (Ausland 2019, Andersen og Lorenzen 2021). Dette kan skyldes at underlag til planprosesser kan være komplisert å forstå (Henriksen 2014), men også at medvirkning ikke er innlemmet i budsjetter eller som del av tidligfase i planprosesser (Hagen 2021). Dette slår skjevt ut for ungdom, som kun er i denne fasen av livet i en kort periode, og slik sjelden får medvirke på tiltak som de selv kan nyte godt av (Engerbakk 2021).

Manglende operasjonalisering og involvering

En evaluering av Plan- og bygningsloven fra 2008 gjennomført av en tverrfaglig ekspertgruppe, viser at loven lider under en manglende operasjonalisering av hva som er gode oppvekstvilkår (Hanssen 2018). Det er systematiske forskjeller etter kommunestørrelse der små kommuner rapporterer i mindre grad at de ivaretar kravene og at hensynet til barn og unges oppvekstvilkår ofte vektes ned i kommunale planbeslutninger. Dette er i strid med forarbeidene til loven hvor det eksplisitt sies at «dersom det oppstår konflikt om et areal, skal barns interesser gå foran andre interesser» (Ot.prp. nr.32 (2007-2008) gjengitt i Hanssen 2018).

Mens grunnlaget for barn og unges oppvekstvilkår legges gjennom budsjettarbeidet, kommer innspill fra medvirkningsprosesser etter at budsjettet er bestemt, og planleggere kan da være usikre på hvordan de kan gjennomføre *god* medvirkning, spesielt med barn og unge (Lorenzen mfl., 2020). De færreste kommuner har involverende budsjettprosesser, selv om noen har gjort forsøk med dette de siste par årene (deriblant Fredrikstad, se Legard 2018). Enkelte aktører/kommuner tror dessuten at en intensjon om å ønske noe godt for barn er tilstrekkelig for å oppfylle lovkravene (Hanssen 2018). Det er også stor variasjon i hvordan statsforvalterne følger opp kommunene og klarhet rundt krav til oppfølging (Hanssen 2018).

Unge innflytelse blir svakere jo mer håndfast planforslaget er, viser en masteroppgave der kommuneansatte og tidligere ungdomsrådsrepresentanter i Sandnes kommune er intervjuet (Bringeland 2017). Den samme studien konkluderer også med at opplæring gir økt kompetanse på hvordan lokaldemokratiet fungerer og slik gjør unge bedre i stand til å medvirke. Dette understøttes av studien der erfaringer fra medvirkningsprosesser gjennomført med elever i grunnskolen diskuteres (Alves mfl. 2021). Flere påpeker at medvirkning er positivt selv om man ikke får gjennomslag, men at tilbakemelding om hvorvidt innspillene har resultert i konkrete tiltak eller informert saken er viktig (Knudtson og Tjerbo 2009). Dette støttes gjennom beskrivelser av hvordan nettopp tilbakemelding på medvirkningsinnspill er mangelfullt sikret i planlovverket (Hagen 2021, Hagen og Andersen 2021a).

Manglende engasjement eller manglende insentiver?

En rekke studier og rapporter viser at barn og unge gjennomgående er lite involvert og har liten påvirkning på utviklingen av stedene de bor (Knudtson og Tjerbo 2009, Schmidt, Gutto og

Knudtzon 2011). Noe av forklaringen er at det ikke har vært lagt til rette for at de kan medvirke. Barnerepresentanten som ble intervjuet i studien til Schmidt mfl. (2011) sier at det kan være vanskelig å engasjere ungdomsrådet i plansaker da de er mer interessert i saker som handler om levekår, fritidsaktiviteter og lignende.

Når det gjelder ungdomsråds-deltakelse gir flere kommuner uttrykk for frustrasjon rundt det å engasjere ungdom, og at varierende deltakelse og engasjement blant ungdomsråds-representanter oppleves som et problem av noen (av de unge) (Knudtzon og Tjerbo 2009). Andre utfordringer rundt ungdomsråd er knyttet til rekruttering, representativitet, tid og tilgang, voksne ressurspersoner, økonomi og opplæring (Henriksen 2014). Atter andre utfordringer er arbeidsbelastningen og resulterende skolefravær, at det er lite materiell tilgjengelig for hvordan en kan utvikle en god praksis for koordinator/sekretærrollen, det er ikke tilstrekkelig med tid, eller klare mandat, oppgaver og funksjoner (Sletterød mfl. 2014). Opplæringen kunne språklig sett med fordel vært bedre tilpasset ungdom (Proba 2022). Ungdomsrepresentantene i formelle medvirkningsorganer har lite kontakt med andre barn og unge eller elevrådene de er valgt fra og det er heller ikke noen stor rift om å bli med (Knudtzon og Tjerbo 2009). Den samme studien spør om det manglende eller varierende engasjement hos medlemmene i ungdomsrådet kan handle om at tilretteleggingen for de unge er svak.

Flere studier viser hvor sentral sekretæren/koordinatoren i ungdomsrådet er for å få organet til å virke, men arbeidet til vedkommende er også avgjørende for hvilken status det har i kommunen (Knudtzon og Tjerbo 2009). Sekretæren/koordinatoren for medvirkningsorganet er som oftest ansatt i kommunen og i kommunedirektørens stab, i skolesektoren eller i kultur- og fritidssektoren. Arbeidet til sekretæren/koordinatoren innebærer å sørge for rekruttering av medlemmer, sette opp møteplan, lære opp representanter, gi støtte og veiledning, følge med på den kommunale saksgangen, samt holde kontakt med administrasjonen og politikerne. Koordinatoren/sekretæren i ungdomsråd bør ifølge Knudtzon og Tjerbo (2009) minst ha en 50 prosent stilling for å kunne få til dette på en tilfredsstillende måte.

Ildsjeler, sårbarhet og utbrenthet

Medvirkning er svært ofte personavhengig og blir derfor sårbart. Det er ikke bare ildsjeler som står i fare for å brenne ut. Det lille lokalsamfunnet Tjeldsund, sammen med Evenes og Skånland, etablerte i 1989 et av de første ungdomsrådene i Norge (Carlsson 2010). Det interkommunale ungdomsrådet har fått mye oppmerksomhet – både av forskere, departementer og andre kommuner. Arbeidet gjort av ungdomsrådet førte til betydelige resultater, som ny videregående skole og ungdomsboliger. Tjeldsund ble på bakgrunn av sine resultater valgt ut til å være med i Utviklingsprogrammet til Barne- og familiedepartementet, men dette gikk ikke så bra. Ungdommen hadde allerede fått gjennomslag for sine viktigste saker og det viktige bindeleddet til kommunen, stillingen som ungdomskonsulent, ble avvirket. Kommunen selv var også prosjekttrøtt med mange utviklingsprosjekter innen bygdeutvikling, IT-satsing, entreprenørvirksomhet, kvinnerettede arbeidsplasser og småbedriftsutvikling som foregikk mer eller mindre i parallell. På toppen av det hele kom indre stridigheter som til dels lammet kommuneorganisasjonen i tillegg til at fagpersonen for utviklingsprogrammet lokalt sluttet i jobben (Carlsson 2010).

Medvirkning gjennom medforskning kan også være strevsomt for ungdommene som blir involvert, viser en masteroppgave (Orkelbog 2021). Ungdom som deltok i et større innovasjonsprosjekt med mange kommunale partnere, forteller at de opplevde rollen som medforsker som tidkrevende. Det tok tid å finne ut hvem de skulle snakke med og samle inn informasjon om det de skulle medvirke på. Samtidig omtalte de erfaringen som medforskere som verdifull.

3.4 Dilemmaer ved ung medvirkning

Reell medvirkning innebærer handling, at det har vært dialog med voksne fra ulike profesjoner og at medvirkningsprosessen bør ende i noe substansielt (Winswold og Solberg 2010). Å bli tatt på alvor, få lov til å velge et stygt bygg eller område og komme med forslag til hvordan det kan forbedres og arbeide med noe man mestrer, blir trukket fram som motiverende. Men det er også flere dilemmaer ved medvirkning som kommer til syne i litteraturen.

Behovet for å utvikle nye metoder i forskning på og med unge begrunnes av de danske forskerne Gravesen, Mikkelsen og Frostholt (2019) også med at tradisjonelle metoder viderefører et *adultosentrisk* vitenskapsteoretisk ståsted der voksnes kunnskap regnes som overlegen de unges. Det er behov for å utvikle metoder der unge kan uttrykke seg fritt og på andre måter enn bare gjennom tale og skrift. Forskerne skal ikke gå helt bort fra et adultosentrisk perspektiv, men man skal tilstrebe et likeverdig (og fair/rettferdig) samarbeid og dialog mellom de unge og forskerne (Gravesen mfl. 2019). Forskerne har (også) erfaringer og kompetanse som kan utfordres av de unges perspektiver, og det er derfor viktig at de ikke legges bort.

De siste årene har personvern og etikk, aktualisert gjennom EUs personvernforordning GDPR, fått økende oppmerksomhet i forskning generelt, og ikke minst for unge informanter som ikke er myndige. Dette er derfor et viktig tema å forholde seg til både for forskere og kommuner som ønsker å engasjere ungdom i medvirkningsprosesser der forskning er en komponent. Kravene til samtykke fra foreldre når barn er under 15 år, gjør det potensielt vanskelig å inkludere yngre deltagere i medvirkningsprosesser, og man risikerer dermed å gi disse en svakere posisjon/stemme inn i lokal nærmiljøutvikling.

Medvirkningsprosesser med ungdom blir gjerne dokumentert med foto eller film, og her kan fotografiet være et medvirkningsverktøy, på godt og vondt (Hjorth 2021). Forfatteren er også fotograf og viser til at det å fotografere og det å la seg bli fotografert alltid er en forhandling om maktrelasjoner. Hun problematiserer også hvorvidt det å benytte fotografi som metode kan bidra til å øke barn og unges medvirkningsrom i deres nærmiljø (Hjorth 2021).

Gjennom kommunale etaters samarbeid med lokale skoler, der elevene blir trukket inn som medvirkere i lokale utviklings- og byggeprosjekter, oppstår det ulike dilemmaer (Alves, Lorenzen og Hagen 2021). Medvirkning i en skolesetting bygger kunnskap rundt koblingen mellom læring, danning, kreativt idéarbeid og medvirkning som aktivt medborgerskap. Samtidig er FNs barnekonvensjon tydelig på at medvirkning skal være frivillig. Dette skaper dilemmaer når det gjelder medvirkningsprosesser gjennomført i skolen. Her har elevene i realiteten få muligheter til å velge bort deltagelse. De er også i en vurderingssituasjon, der medvirkningsutfallet også vil påvirke den enkeltes karaktersetning.

Det er lite litteratur som tar for seg hvordan det oppleves å selv være ung medvirker. Et unntak er Engerbakk (2021) som beskriver sine refleksjoner rundt prosessen hun ble involvert i som 18-åring, med å etablere et ungdomshus i bydel St. Hanshaugen i Oslo. Her ble ungdommenes mange forsøk på å få svar på hvorfor renoveringen av huset hadde stoppet opp, møtt med kritikk og motvilje av bydelspolitikere, kommunikasjonsrådgivere og ledelse i kommunen.

Forskning *med* unge har vokst fram internasjonalt siden slutten av 1980-tallet innenfor det tverrfaglige feltet barne- og ungdomsstudier (Childhood Studies). Innenfor dette feltet er det en gjengs oppfatning av at det fortsatt er for mange hindre som stopper unges medvirkning samtidig som medvirkningsmetoder nærmest er blitt normen, og det har oppstått en ukritisk og paradigmatisk holdning om at dette (alltid) er «det rette» å gjøre (Gallacher og Gallagher, 2008; McCarry, 2012; Kennan og Dolan, 2017). Inkludering av unge medforskere kan også brukes som

en strategi for myndiggjøring og økt samfunnsdeltakelse (f. eks. Kellett, 2005). «Medvirkningens maktspill» diskuteres av Andersen og Lorenzen (2021), som argumenterer for at stedsutvikling kan forstås som et spill der ulike aktører har ulik mulighet til å påvirke spilleregler og spillets utfall, og mener det må en radikal maktforskyvning til for at medvirkningsarbeid blir til det beste for unge og tjener deres interesser i lokal stedsutvikling.

4 Oppsummering: Kunnskapsgap og blindsoner

Hovedslutningene vi trekker etter å ha gjennomgått kunnskapsgrunnlaget på ung medvirkning i norske kommuner, er at kvaliteten på forskningen rent metodisk er bra og omfatter både kvalitative og kvantitative studier, men at omfanget og kanskje spesielt tilfanget de siste årene er noe lite og konsentrert rundt få aktører på norske universiteter, høyskoler og konsulentfirmaer. Det er få *fagfellevurderte publikasjoner* på ung medvirkning, også i en skandinavisk kontekst og kun én publisert PhD-avhandling på temaet. Vi ser også at de engelskspråklige publikasjonene er teoretiske og konseptuelle, mens de skandinaviske i hovedsak er empiriske og omhandler erfaringer med unges medvirkning i utvikling av sitt nærmiljø. Mengden av masteroppgaver og eksempler fra kommunale og frivillige organisasjoners nettsider viser dessuten at det foregår mer rundt om i kommunene på organisering av prosesser og bruk av metoder enn det som er dokumentert og beskrevet i forskningslitteraturen. Vi ser også at det er behov for begrepsavklaringer i litteraturen, som gjør det enklere for både unge selv og kommunalt ansatte å sikre at de snakker om og forstår medvirkning som det samme – til tross for at begrepet er kontekst- og situasjonsavhengig.

Vi har identifisert *fem sentrale kunnskapsgap* i forsknings- og gråsonelitteratur i de skandinaviske landene, med vektlegging av studier av norske kommuner. Her mangler

- 1) teori-tunge og metodisk utforskende studier på ung medvirkning,
- 2) empiriske studier der unges stemmer er tydelige bidrag og hvor man får fram unges egne erfaringer med og syn på å delta som medvirkere,
- 3) studier av medvirkning som prosess, der temaer som rekruttering, etikk og samtykke, samt samarbeid med andre aktører diskuteres inngående,
- 4) studier som ser på virkninger, effekter og konsekvenser av medvirkning, og til slutt
- 5) studier som bidrar til utvikling og bredere mangfold av analytiske modeller for medvirkning. Her ser vi at rammeverkene som brukes i dag er svært like.

For at medvirkningsprosesser skal være vellykkede må de også kunne påvirke politikken som føres. Dette krever en form for institusjonell påkobling på de politisk-administrative prosessene. I praksis betyr dette ofte å skape møteplasser mellom «medvirkerne» og beslutningstakere. Videre er det viktig at innbyggerne kan spore hva som skjer med egne innspill i det kommunale systemet, men også hvilke resultater som kommer fra innspillene (Klausen mfl. 2013). Dette ser vi at skjer i liten grad i praksis (Hagen og Andersen 2021b). Hvordan begrepet medvirkning er definert og oversatt til praksis er også avgjørende for utfallet av medvirkende prosesser (Thomas 2007). Studier fra Sverige viser at det er stor forvirring rundt hva medvirkning faktisk betyr i planprosesser, og at medvirkning er vel så mye ideologi og retorisk verktøy, som en metode og praksis (Cele og van der Burgt 2015). Denne kunnskapsoppsummeringen viser at det mangler kunnskap om hvordan kommuner kan skape og etablere *prosesser* som institusjonaliserer medvirkning og gjør dem mindre avhengig av de ildsjelene som ofte står bak vellykket medvirkning i en tidlig fase.

Vi finner et skille mellom to hovedtyper av medvirkning, *konsulterende* og *involverende*. I tillegg ser vi tendenser til en tredje type, *egeninitiert* medvirkning der ungdom leder an. Studier av medvirkning fra den norske befolkningen viser at det er store skjevheter i hvem som deltar i slike

medvirkningsprosesser. Det er gjerne de deler av befolkningen som har stor tro på egen forståelse av det politiske systemet og har høy utdanning (Klausen, Rose og Winsvold 2021). For ungdomsbefolkningen er skjevhetene i ressurser sannsynligvis vel så aktuelle som i den voksne befolkningen (Hegna 2018), og dette betinger at medvirkningsformen er tilpasset akkurat denne målgruppen og finner sted på arenaer der ungdom er. Blant de største barrierene mot ung medvirkning er at de som sitter på makten stiller spørsmål ved ungdoms kompetanse og modenhet for å delta, at mulighetene for å gjøre endringer kommer for sent og at det finnes få insentiver for å bruke ressurser på å få til reell medvirkning. Det er også lite systematisk kunnskap om *medvirkningsmetoder* med unge; hvilke metoder som anvendes og hva de resulterer i, og spesielt når det kommer til involvering av ungdom og utsatte grupper. Litteraturen er dessuten dominert av voksne stemmer, de unge stemmene kommer i liten grad direkte til orde.

Vi har funnet tre ulike nivåer av beskrivelser når vi ser på hva litteraturen om ung medvirkning tar for seg: 1) modeller for konseptuell forståelse og rammeverk for gjennomføring, 2) prosessbeskrivelser og metoder for hvordan organisere medvirkningsprosesser og 3) konkrete verktøy til hjelp i gjennomføringen. De siste 10 årene har det foregått noe metodeutvikling knyttet til ung medvirkning i kommunene, de seneste årene gjelder det spesielt uttesting av digitale verktøy. Spørsmål som vi ikke har hatt mulighet til å undersøke i denne kunnskapsgjennomgangen er i hvilken grad ulike digitale ressurser, veiledere og verktøy brukes, og av hvem? Er en implikasjon av at de ikke er beskrevet i litteraturen at de er dårlig implementert? Og ikke minst, hvordan oppleves disse av ungdommer (hvis de i det hele tatt kjenner til dem)? En annen problemstilling her er i hvilken grad ressurser og verktøy utviklet av konsulentselskaper og arkitektfirmaer, som ofte gjennomfører medvirkningsprosesser for kommuner, er transparente og tilgjengelige for andre.

Behovet for mer kunnskap og veien videre

Gjennom arbeidet med denne kunnskapsgjennomgangen har vi sett hvordan noen få analytiske modeller for medvirkning brukes av de fleste som jobber i feltet. Det er med andre ord et stort behov for utvikling av teoretisk funderte modeller for ung medvirkning, utover de velkjente. Vi ser også at norske kommuner er (minst) like engasjerte i ungdomsmedvirkning som øvrige nordiske land, det kan ses i sammenheng med to store Folkehelseprogram (og i noe mindre grad ny kommunelov 2019). Vi ser også at mindre kommuner er dårligere på å følge opp lovkrav rundt medvirkning enn større, noe som er i strid med forarbeidene til Plan- og bygningsloven (2008). Gjennom det pågående forskningsprosjektet *U+MxV (Ung medvirkning)* har vi som mål å lage et empirisk kunnskapsgrunnlag som gir oss muligheten til å legge fram forslag til analytiske modeller som kan virke i norske kommuner, basert på datamaterialet fra prosjektet.

Det er mulig å gjøre et skille mellom forskning *på* og *med* unge og det er på sistnevnte område veksten i publisert forskning har vært størst. Her inngår litteratur om ungdom som medforskere (*citizen scientists*). Dette er et grep vi har testet ut i *U+MxV (Ung medvirkning)*, der medforskere fra seks kommuner i Norge er aktivt deltagende i detaljering av forskningsdesign, rekruttering av informanter lokalt, fungerer som intervjuere i fokusgruppeintervjuer med andre ungdommer, kommunalt ansatte og ildsjeler, og nå skal inn i en fase hvor vi sammen analyserer datamaterialet fra de deltagende kommunene, og finner måter å formidle funn og resultater både lokalt og nasjonalt.

Vi finner i litteraturen en del refleksjoner og drøftinger som er preget av grunnleggende positive holdninger til ung medvirkning heller enn å diskutere faktiske resultater og effekter av medvirkning. Kunnskapsproduksjonen på feltet er kjennetegnet av utforskning av øyeblikksbilder mer enn systematiske sammenligninger og kartlegginger av omfang og frekvens. Det er ofte

likelydende funn og erfaringer rundt ung medvirkning i norske kommuner, på tvers av tid og sted, som beskrives i litteraturen. Det viser også at studier som går noe tilbake i tid, fortsatt kan være relevante som kunnskapsgrunnlag.

Dette oppdraget fra Bufdir peker nettopp på et behov for et bedre kunnskapsgrunnlag om hvordan norske kommuner kan sikrer medvirkning fra ungdom, blant annet med mål om å fremme gode oppvekstvilkår for unge, og som bidrag i utvikling av forebyggende og universelle tiltak. Mer kunnskap om utfordringer og hvilke behov for støtte norske kommuner har i medvirkningsarbeidet, vil kunne danne grunnlaget for videre modellutvikling og implementering. Behovet for kunnskapsbaserte anbefalinger for dette framtidige arbeidet er derfor stort.

Referanser

- Alves, D. E., Lorenzen, S. B. & Hagen, A. L. (2021). Skolefag som kanal for ungdomsmedvirkning i lokale utviklingsprosjekter. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 4, s. 87–114). Cappelen Damm Akademisk.
<https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch4>
- Andersen, B. & Lorenzen, S. B. (2021). Ballens uforutsigbare vei mot mål: Medvirkning som maktspill. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 10, s. 223–246). Cappelen Damm Akademisk.
<https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch10>
- Andersen, B. og Skrede, J. (2021) Medvirkningsideologiens inntog i byplanleggingen - en invitasjon til grubling. *Kart og Plan*. Vol. 114. <https://hdl.handle.net/11250/2758669>
- Andersson, Erik (2015) Nya portar? Ungas delaktighet i politiske beslutningsprosesser på kommunal nivå, Rapport for Skövde kommun.
- Arksey, H., & O'Malley, L. (2005). Scoping studies: towards a methodological framework. *International journal of social research methodology*, 8(1), 19-32.
<https://doi.org/10.1080/1364557032000119616>
- Arnstein, S. R. (1969). Eight rungs on the ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Audestad, K. (2020) «Det må komme fra ungdommene sjøl» - en kvalitativ studie om ungdomsmedvirkning, Masteroppgave ved Høgskulen i Volda, A117, sider
- Ausland, K. (2019) Hvordan kan Virtuell virkelighet (VR) og utvidet virkelighet (AR) [gi] bedre medvirkning mellom samunnsaktør og publikum i reguleringsplaner [?], Master i veg og jernbane, NTNU, Trondheim.
- Backe-Hansen, E. (2011) Teoretiske perspektiver i synet på ungdoms medvirkning – en litteraturgjennomgang, NOVA: Oslo.
- Barneombudet (2021) *Medvirkningshåndboka* – metoder for å involvere barn og unge i viktige saker, 3. utgave, Oslo.
- Berglund, U. (2008). Using children's GIS maps to influence town planning. *Children, Youth and Environments*, 18(2), 110–132.
- Berglund, U. & Nordin, K. (2007). Using GIS to make young people's voices heard in urban planning. *Built Environment*, 33(4), 469–481.
- Berglund, U. & Nordin, K. (2019). Including children's perspectives in urban planning in GIS – development of a method. I B. Martens & A. G. Keul (Red.), *Designing social innovation: Planning, building, evaluation* (s. 177–185). Hogrefe & Huber Publishers.
- Bernström, P. 2021. *Barn och ungas deltagande i fysisk planering - En studie av Uppsala Kommun*. Kulturgeografiska institutionen, *Uppsatser*, Uppsala universitet.
- Barne- og familiedepartementet. (1997). Fra barnetrakk til ungdomsting : medvirkning fra barn og ungdom i kommuner - erfaringer og eksempler. Oslo: Barne- og familiedepartementet, Barne- og ungdomsavdelingen. 78 s

Barne- og likestillingsdepartementet. (2009). Ungdoms fritidsmiljø - ungdom, demokratisk deltakelse og innflytelse : utredning fra ekspertgruppe nedsatt av Barne- og likestillingsdepartementet januar 2008 : rapport 2009. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. 126 s.

Boyden, J., & Ennew, J. (Eds.). (1997). *Children in focus: a manual for participatory research with children* (pp. 34-8). Stockholm: Rädda Barnen.

Brattbakk, I., Hagen, A. L., Rosten M. R., Sæter, O., Osuldsen, J., Andersen, B., Thorstensen, E. & Bratseth, K. (2015). *Hva nå, Tøyen? Sosiokulturell stedsanalyse av Tøyen i Bydel Gamle Oslo*. Rapport 8/2015. Arbeidsforskningsinstituttet, Oslo.

Brattbakk, I. (2021). Sosiokulturelle stedsanalyser og andre medvirkningskanaler for unge. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 12, s. 253–276). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch12>

Bringeland, L (2017) Barn og unges involvering og innflytelse i den kommunale planleggingen – En kvalitativ casestudie i Sandnes kommune, Masteroppgave, NMBU, Ås.

Carlsson, Y. (2002) Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet. Rapport fra en følgeforsker. NIBR-notat 125, Oslo

Cele, S. & van der Burgt, D. (2015). Participation, consultation, confusion: Professionals' understandings of children's participation in physical planning. *Children's Geographies*, 13(1), 14–29.

Dalseide, A. M. (2021). Den komplekse kreativiteten – ideoverlevelse for unge samskapere og andre styringsfloker. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 5, s. 115–124). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch5>

Dalseide, A.M. & Andersen, A. (2022) Planløs medvirkning? *Arkitektnytt*. <https://www.arkitektnytt.no/debatt/planlos-medvirkning>

Ekberg, L. og Rothschild, A. (2022) *Nye steg for sterke tråkk – Hvordan medvirkningsarbeid med Barnetråkk kan bli mer systematisk og aktivt brukt i kommunale planprosesser*. Masteroppgave. Fakultet for landskap og samfunn, NMBU.

Engerbakk, B. B. (2021). Huset i Stensparken. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 11, s. 247–251). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch11>

Frøyland, L. R. (2011). *Unge syn på deltakelse og innflytelse i skolen, lokalpolitikken og sivilsamfunnet* [Vedlegg til NOU 2011: 20. Ungdom, makt og medvirkning].

Gallacher, L. A., & Gallagher, M. (2008). Methodological immaturity in childhood research? Thinking through participatory methods'. *Childhood*, 15(4), 499-516.

Gravesen, D. T., Mikkelsen, S. H. & Frostholt, P. H. (2019). Imellem inddragelse og adultocentrisme. Metodologiske refleksjoner over utfordringer og paradokser i kvalitativ børne- og ungeforskning. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 3(1), 30–48. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2019-01-03>

Grimnes, G. (2007) Ungdomsrådet – et godt tiltak for deltakelse og innflytelse i lokaldemokratiet? Masteroppgave i statsvitenskap, Universitetet i Tromsø

- Guldvik, I. (2010). Norge: En studie av Barnas kommunestyre i Vennesla. I Winswold, A. og Solberg, A. (2010) Modeller for barns medvirkning – en eksempelsamling, Nordisk markering av 20-årsdagen for FNs barnekonvensjon (Red.), Nordisk ministerråd, TemaNord: 548, København.
- Hagen A.L., Brattbakk, I., Andersen, B., Dahlgren, K, Ascher, B. & Kolle, E. (2016a). *Ung og ute: En studie av ungdom og unge voksnes bruk av uterom*. Rapport 6/2016, Arbeidsforskningsinstituttet.
- Hagen A.L., Andersen, B, Brattbakk, I., Ascher, B. og Dahlgren, K (2016b) *Ungdomstråkk. Ungdoms bruk av uterom, parker og plasser – forprosjekt*. FoU-resultat 1:2016, Arbeidsforskningsinstituttet.
- Hagen, A.L. & Lyng, S. (2019) «Barn og unges deltagelse i forskning: Muligheter og utfordringer» i *Norsk sosiologisk tidsskrift*. 3(1):6-12.
- Hagen, A.L. & Osuldsen, J. (2021a) Urban youth, narrative dialogues, and emotional imprints: How co-creating the 'spotting' methodology became a transformative journey into interdisciplinary collaboration i Stender, M., C. Bech-Danielsen & Hagen, A.L. (red.). *Architectural Anthropology – Exploring lived space*. New York: Routledge, kap.8, s.135-148.
- Hagen, A. L. og Osuldsen, J. (2021b) Spotting som erfaringsbasert verktøy for medvirkning og stedsforståelse ved byromsutforming. *FormAkademisk*, Vol. 14, Nr. 1, Art. 5, 1-23.
- Hagen, A. L. & Andersen, B. (2021a) (Red.) *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging*. Cappelen Damm Akademisk.
- Hagen, A. L. & Andersen, B. (2021b). Introduksjon til ung medvirkning, kreativitet og konflikt i planlegging. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 1, s. 11–41). Cappelen Damm Akademisk.
<https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch1>
- Hagen, A. L. & Lorenzen, S. B. (2021). Fra medvirker og medforsker til ung sosial entreprenør. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 7, s. 147–171). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch7>
- Hagen, A. L. (2021). Egalitarian ideals, conflicting realities: Introducing a model for thick youth participation. In A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Chap. 13, pp. 277–306). Cappelen Damm Akademisk.
<https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch13>
- Hanssen, G. S. (2018) Hvordan ivaretas hensynet til barn og unge i planlegging etter plan- og bygningsloven (2008)? NIBR-rapport 2018:19, Oslo.
- Hanssen, G. S. (2019). The social sustainable city: How to involve children in designing and planning for urban childhoods? *Urban Planning*, 4(1), 53–66.
- Hart, R. (1992). Children's participation: From tokenism to citizenship. UNICEF Innocenti Essays, No. 4. International Child Development Centre of UNICEF.
- Hart, R. A. (2008). Stepping back from 'the ladder': Reflections on a model of participatory work with children. In A. Reid, B. B. Jensen, J. Nikel & Simovska V. (Eds.), *Participation and learning*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-6416-6_2
- Hegna, K. (2018) Har ungdomsholdninger til medborgerrettigheter endret seg fra 2009 til 2016? Betydningen av kjønn og familiebakgrunn for holdninger til kjønnslikestilling, innvandreres og etniske minoriteters rettigheter, *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 18(1), s. 75-907.

- Henriksen, S. G. (2014) Barn og unges medvirkning i planprosesser gjennom Ungdomsråd – en kvalitativ casestudie av to norske kommuner, Masteroppgave, NMBU.
- Hermansen, H. (2015) Det finns väl en plan...? Medborgardeltagande ur ett ungt perspektiv, Kandidatarbete, Kandidatprogrammet för Fysisk Planering, Bleking Tekniska Högskola.
- Hjortese, M.A. (2016) Ungdom og byutvikling. Å tilrettelegge for ungdom og byrom for unge i en tettere by – plass til å «henge». HiOA Rapport 2016 nr 8, Oslo.
- Hjorth, K. (2021). Fotografi som medvirkningsverktøy. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 8, s. 173–195). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch8>
- Hoff, P-T. (2020) *Innbyggerforslag*. Rapport R1021139/2020, Agenda Kaupang.
- Hovind, A. K. (2014) Utemiljø for barn og unge i Jessheim sentrum. Masteroppgave ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, 99 sider.
- Jensen, B.S. (2014) Inddragelse af udsatte børn og unge i social arbejde – reel inddragelse eller symbolsk retorik?, PhD-avhandling, Aalborg Universitet.
- Juhl, E. (2009). Danmark: Erfaringer fra et ungdomsråd med en variert agenda. I Winsvold, A. og Solberg, A. (2010) Modeller for barns medvirkning – en eksempelsamling, Nordisk markering av 20-årsdagen for FN's barnekonvensjon (Red.), Nordisk ministerråd, TemaNord: 548, København.
- Jørgensen, A. O. (2020) Barn og unges medvirkning bidrar til livskraftige lokalsamfunn, Plan 2
- Jørgensen, L. Y-M. (2013) Ungdom og medvirkning i stedsutviklingsprosesser, Masteroppgave ved Universitetet for miljø- og biovitenskap, 136 sider.
- Kennan, D., & Dolan, P. (2017). Justifying children and young people's involvement in social research: Assessing harm and benefit. *Irish Journal of Sociology*, 25(3), 297-314.
- Kellett, M. (2005). Children as active researchers: a new research paradigm for the 21st century?.
- Klausen, J.E., Arnesen, S., Christensen, D.A., Folkestad, B., Hanssen, G.S., Winsvold, M. og Aars, J. (2013) Medvirkning *med virkning?* Innbyggermedvirkning i den kommunale beslutningsprosessen. Samarbeidsrapport NIBR/ Uni Rokkansenteret.
- Klausen, J. E., Rose, L. E. & Winsvold, M. (2021). Kommunereformen – en reform uten konsekvenser? I J. Saglie, S. B. Seggaard & D. A. Christensen (Red.), *Lokalvalget 2019: Nye kommuner – nye valg?* (Kap. 6, s. 143–169). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.134.ch6>
- Knudtzon, L. og Tjerbo, T. (2009) De unge stemmene. Innflytelsesorgan for barn og unge i kommuner og fylker. NIBR-rapport 2009: 34. Oslo
- Knudtzon, L.C. (2018) *Kan vi snakke om medvirkning? Sivilsamfunnets innflytelse og bidrag i reguleringsprosesser*. PhD-avhandling. NMBU.
- Kolbenstvedt, M. & Hanssen, G. S. (2020). *Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planlegging*. <https://www.tiltak.no/0-overordnede-virkemidler/0-1-miljoe-lover-og-retningslinjer/rikspolitiske-retningslinjer-for-barn-og-planlegging/>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) (2014). *Medvirkning i planlegging*. Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

- Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) (2020) *Barn og unge i plan og byggesak: Hvordan sikre og skape gode oppvekstsvilkår for barn og unge gjennom planlegging og byggesaksbehandling*. Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- Kommunerevisjonen (2019) *Medvirkning i reguleringsplaner*. Rapport 16/2019. Oslo kommune.
- Knudtzon, L. C. (2018). *Kan vi snakke om medvirkning? Sivilsamfunnets innflytelse og bidrag i reguleringsprosesser* [Doktorgradsavhandling]. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- Legard, S. (2018). Translation and Institutional Change: What Happened when Participatory Budgeting Came to the Nordic Countries? Engelstad, Fredrik; Holst, Cathrine; Aakvaag, Gunnar C. (Red.). *Democratic State and Democratic Society*. 8. De Gruyter Open.
- Lidén, H. og Ødegård, G. (2002) Ungdoms samfunnsengasjement og lokalpolitiske deltakelse. NOVA Rapport 6/02, Oslo.
- Lidén, H. (2003) Ungdomsråd og politisk medborgerskap. I Engelstad, F. og Ødegård, G. (red.) *Ungdom, makt og mening*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lillestøl, K. (1996) Porsgrunnmodellen. Systematisk medvirkning fra barn og unge. Barne- og familiedepartementet, Oslo.
- Lorenzen, S. B., Hagen A. L., Dalseide A. M. og Andersen, B. (2020) Ung medvirkning i planlegging – fra A til Å, *Plan 2*
- Lorenzen, S. B. & Hagen, A. L. (2021). Hybride rom og levende laboratorier: Erfaringer fra uttesting av digitale medvirkningsmetoder. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 6, s. 125–146). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch6>
- Lynum, A. & Erlandsen, A. (2022) Ung medvirkning i sentralforvaltningen. Studentoppgave, praksis for LNU, 22.04.2022.
- McCarry, M. (2012). Who benefits? A critical reflection of children and young people's participation in sensitive research. *International Journal of Social Research Methodology*, 15(1), 55-68.
- Monkerud, L., Indset, M., Stokstad, S. og Klausen, J.E. (2016) Kommunal organisering 2016, NIBR-rapport 2016: 20, Oslo
- Nordin, K. (2017). Visualising outdoor environment from the perspectives of children and teachers. *Nordic Journal of Architectural Research*, (1), 169–196.
- NOU 2011:20 (2011) *Ungdom, makt og medvirkning*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- NOU 2001:7 (2001). *Bedre kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven*. Oslo: Miljøverndepartementet.
- Orkelbog, M. L. (2021) En deltagerorientert studie om hvordan ungdom har opplevd medvirkning gjennom UngHus-prosjektet og hvilken betydning det kan ha for helsen, Masteroppgave, Fakultetet for landskap og samfunn.
- Ot.prp.nr 32 (2007-2008) Om lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) (plandelen), Miljøverndepartementet, Oslo.

- Pedersen, W. (2007) Nødprensning eller abort? En longitudinell studie av unge kvinner. *Tidsskrift for Den norske legeforsking*, 127: 3206-8.
- Pham, M. T., Rajić, A., Greig, J. D., Sargeant, J. M., Papadopoulos, A., & McEwen, S. A. (2014). A scoping review of scoping reviews: advancing the approach and enhancing the consistency. *Research synthesis methods*, 5(4), 371-385.
- Proba (2022) *Erfaringer med råd for medvirkning*. Proba samfunnsanalyse og Telemarksforskning. Rapport 2022-01 utarbeidet for KS.
- Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging (2016/1995). Kommunal og moderniseringsdepartementet, Oslo. Lovdata: https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1995-09-20-4146#KAPITTEL_4
- Ringholm, T. & Hanssen, G.S. (2018). Medvirkning i lokal planlegging. I: N. Aarsæther, E. Falleth, T. Nyseth & R. Kristiansen (red.), *Plan og samfunn. System, praksis, teori* (s. 191–210). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Rognlien, H. og Røraas, S. G. (2020) Hvordan sikrer vi reell ungdomsmedvirkning?, Plan 2.
- Ronsby, L. (2009) Ung i Karlskrona – Lupp-undersökning 2009, Kandidatoppsats, Blekinge Tekniska Högskola, 2009
- Rosten, M. G. & Tolstad, I. M. (2021). Samlokaliserte, samorganiserte og samskapt ungdomstilbud – en utopi? I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 9, s. 197–221). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch9>
- Rosten, M. G., Hagen, A. L. og Tolstad, I. M. (2021). Fra tynn til tykk medvirkning: Unge medforskere som lokale kunnskapsprodusenter. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 2, s. 43–73). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch2>
- Schmidt, L., Guttu J. og Knudtzon, L. (2011) *Medvirkning i planprosesser i Oslo kommune*, NIBR-rapport 2011:1, Oslo
- Scheie, M. (2005). *FNs barnekonvensjon – fra visjon til kommunal virkelighet*. [Oslo:] Universitetet i Oslo, Norsk senter for Menneskerettigheter. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/red/2005/0041/ddd/pdfv/24_5008-fnsbarnekonvensjon.pdf
- Shier, H. (2006). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, 15(2), 107–117. <https://doi.org/10.1002/chi.617>
- Skimmeli, M. (2000) Medvirkning fra barn og unge i lokaldemokratiet. Kartlegging og analyse av barne- og ungdomsråd i norske kommuner. Hovedoppgave i statsvitenskap. NTNU: Trondheim.
- Sletten, M. Aa. (2001) Ung i Tromsø – om problematferd, fritid, framtid og samfunnsengjement, NOVA rapport 12/01, Oslo
- Sletterød, N.A., Carlsson, E., Kleven, H.K. og Sivertsen, H. (2014) Ungdom og medvirkning i planlegging og lokalt utviklingsarbeid. Å slippe til og bli sluppet løs er to sider av samme sak. Rapport 2014: 8, Trøndelag Forskning og Utvikling: Steinkjer.
- Storvoll, R. A. (2019) Ung drivkraft i nord. Unges legitime medvirkning i stedsutvikling. PhD-avhandling, levert desember 2019, UiT Norges arktiske universitet.

- Teige, K.H. (2005) Unge medborgere? En kvalitativ analyse av demokratisk opplæring, medborgerskap og politisk engasjement hos medlemmer i norske ungdomsråd. Masteroppgave i statsvitenskap, Norges Teknisk-naturvitenskapelige Universitet, Trondheim.
- Thomas, N. (2007). Towards a theory of children's participation. *International Journal of Children's Rights*, 15(2), 199–218.
- Tolstad, I., Hagen, A. L. & Andersen, B. (2017). The amplifier effect: Youth co-creating urban spaces of belonging through art, architecture and anthropology. In S. Bastien & H. Holmarsdottir (Eds.), *Youth as architects of change: Global efforts to advance youth-driven innovation for social change* (pp. 215–242). Palgrave Macmillan.
- Tvedten, S (2018) Erfaringer fra prosjektet «Pusterommet» i to folkebiblioteker i Vestfold. Bruk av servicedesign for å la ungdom medvirke i utvikling av biblioteket som sosial møteplass, i et folkehelseperspektiv. Skriftserien nr.1, Universitetet i Sørøst-Norge.
- Vestel, V., Ødegård, G. og Øia, T. (2003) Veien til makta og «det gode liv»? Evaluering av medvirkningsarbeidet blant unge i Porsgrunn kommune, NOVA Rapport 8/03
- Vestby, G.M. og Ruud, M.E. (2012) Ungdom og lokal samfunnsutvikling. Hvordan involveres ungdom på fylkeskommunalt nivå?, NIBR-rapport 2012:16, Oslo.
- Ursin, M. (2019) Gatebarnet som offer og helt: En kritisk gjennomgang av den metodologiske utviklingen i den tverrfaglige barne- og barndomsforskningen. 3(1). *Norsk sosiologisk tidsskrift*.
- Winswold, A. og Solberg, A. (2010, red.) Modeller for barns medvirkning – en eksempelsamling, Nordisk markering av 20-årsdagen for FNs barnekonvensjon, Nordisk ministerråd, TemaNord: 548, København.
- Winswold, A. og Falck, S. (2011) Modeller for å sikre medbestemmelse og medinnflytelse blant utsatte ungdomsgrupper, NOVA Notat 5/2011, Oslo.
- Woltmann, A. (2020) Plan, kommunikasjon, medvirkning. Intervju med forsker og tidligere ordfører i Volda, Jørgen Amdam, *Plan 1*
- Ødegaard, G. (2011) *Medborgerskap, politisk deltagelse og makt: Et ungdomsperspektiv*. Notat. Institutt for samfunnsforskning.
- Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T., & Kristiansen, R. (2018). Plansystem, praksis og teori. I N. Aarsæther, E. Falleth, T. Nyseth & R. Kristiansen (Red.), *Plan og samfunn. System, praksis, teori*, 15–26. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Åsbakk, E. H. (2018) Betydning av visualisering for medvirkning i samferdsels- og byutviklingsprosjekter, Masteroppgave, NTNU: Trondheim

POSTADRESSE:

Arbeidsforskningsinstituttet AFI
OsloMet – storbyuniversitetet
Stensberggata 26
Postboks 4, St. Olavs Plass
0130 Oslo

TELEFON:

67 23 50 00

E-POST:

postmottak-afi@oslomet.no